

Bilaga I – Hållbarhetsbedömning samt särskild sammanställning

Del av Översiktsplan för Österåkers kommun 2040

**: EKOLOGI
GRUPPEN**

 Österåker

Innehåll

Sammanfattning	4
Samlad bedömning	7
Inledning	10
Nollalternativet och dess konsekvenser	13
Hållbarhetsbedömning av översiktsplan 2040	15
Konsekvenser i relation till riksintressen och miljö kvalitetsnormer	37
Konsekvenser i relation till övergripande mål och planer	42
Särskild sammanställning	46
Referenser och underlagsmaterial	50

Översiktsplanen och tillhörande bilagor antogs av kommunfullmäktige den 21 maj 2018.

Sammanfattning

Denna rapport utgör en hållbarhetsbedömning och MKB för Österåkers översiktsplan samt en särskild sammanställning. Miljöbedömningen av översiktsplan har breddats till att även bedöma och beskriva översiktsplanens möjligheter till hållbar utveckling.

Metodiken som har använts för bedömningarna i rapporten är Hållbarhetsanalys med Värderos. I denna metod utvärderas tolv hållbarhetsfaktorer inom social, ekologisk och ekonomisk hållbarhet. Både planens positiva och negativa konsekvenser har bedömts. Översiktsplanens hållbarhet visualiseras också i ett cirkeldiagram där det går att jämföra den föreslagna utvecklingen med den förväntade utvecklingen i ett nollalternativ.

Sammanfattning av hållbarhetsbedömning

Bebyggelsestruktur och social struktur

Översiktsplanens huvudsakliga inriktning är att förtäta och komplettera i centrala Åkersberga, de stationsnära lägena samt i utpekade lokala knutpunkter. Detta har möjlighet att skapa en hållbar

struktur som knyter an till befintlig bebyggelse och låter större sammanhängande grönstruktur bevaras. Fokus på en stark utveckling av Åkersberga ger goda möjligheter att skapa en levande och attraktiv tätort med mötesplatser, trygga gaturum och platser. Sammantaget kan Åkersberga och den närmaste kustlinjen utvecklas som en mer självklar mötesplats för hela kommunen. Med utvecklingen av en förtätad, blandad och sammankopplad centralort kan fler få tillgång och närhet till offentlig och kommersiell service. Ambitionen är att de utpekade lokala knutpunkterna på landsbygden och i skärgården ska skapa förutsättningar för lokal service och kommunikationer.

Översiktsplanen väntas leda till att de flesta viktiga stadskvaliteter som påverkar efterfrågan på bostäder utvecklas positivt. Med en högre betalningsvilja för bostäder, väntas också investeringsviljan öka. Planen väntas också på andra sätt utveckla kommunens identitet och varumärke på ett sätt som ökar investeringsviljan. Många nya lägen för verksamhetslokaler förväntas tillkomma i den tätare stadsmiljön och attraktiviteten för både boende och verksamhetsutövare förväntas öka. En större andel

blandad stadsmiljö medger fler och bättre möjligheter att såväl utveckla lokala nätverk, som att ge utrymme för spontana möten mellan näringsidkare. Med en bättre sammankoppling mellan stadsdelarna, samt välutvecklade mötesplatser som lockar alla grupper av kommuninvånare, ökar möjligheterna att bygga nätverk och bättre utnyttja det sociala kapital som finns hos olika invånare. Med bättre sammankopplingar ökar också tillgången till lokal service, till arbetsplatser och till skolor, något som är viktigt ur ett rättviseperspektiv.

Den planerade och fortsatta utvecklingen vid Rosenkälla är problematisk ur ett storskaligt markanvändningsperspektiv då den bryter sammanhängande grönstruktur och inte anknyter till någon befintlig bebyggelse i kommunen. Utvecklingen motiveras med möjligheterna att på sikt, och i samordning med Vallentuna kommuns utveckling av Gillinge, skapa en blandad stadsdel i strategiskt läge. En utveckling av en ny stadsdel som uppnår rimlig kommunal service kräver satsningar med utveckling av bostäder och offentlig verksamhet, något som kan komma i konflikt med den önskade utvecklingen och förtätningen längs Roslagsbanan. Tillsammans med utvecklingen av handel i andra biltillgängliga områden som Stava syd finns också risk att många fortsatt väljer att använda dessa områden för sina inköp. Något som kan bli negativt för möjligheten att utveckla Åkersberga till en levande stad med handel och mötesplatser. De angivna

utredningsområdena förelås dock utredas vidare då det bedöms intressanta för att bland annat tillgodose näringslivets behov, men utveckling förutsätter att hänsyn tas till allmänna intressen och riksintressen med mera.

Förbättrade förutsättningar för gång och cykel kan förbättra folkhälsan om det blir lättare för människor att röra sig till fots eller med cykel istället för bil. Översiktsplanens fokus på förtätning i stationsnära lägen och utveckling kring attraktiva lägen vid vatten bidrar till att planen också innebär en ökad risk för hälsa och säkerhet. Riskerna är främst kopplade till översvämningsrisker vid tätortsutveckling i centrala Åkersberga och bullerproblematik då fler bostäder kommer byggas i bullerutsatta lägen vid vägar och spårväg. Med planens riktlinjer för riskutredningar och följande åtgärder bedöms riskerna kunna bli acceptabla. En annan följd av förtätningen i Åkersberga är att barns friytor, exempelvis skolgårdar och förskolegårdar, minskar, då barns behov i detta avseende inte prioriteras enligt planen.

Transport och infrastruktur

Genom att förtäta i de kollektivtrafikstarka stationsnära lägena för Roslagsbanan finns goda möjligheter att skapa en tätortsutveckling med hållbara transportmöjligheter. Prioriteringen av gång och cykel som redovisas i översiktsplanen är också mycket positiv ur ett hållbarhetsperspektiv. Sammantaget

kan ett utvecklat transportsystem som prioriterar gång, cykel och kollektivtrafik bli tillgängligt för fler. Kommunens ambition om att koppla samman stadsdelar är ett viktigt steg i utvecklingen av ett hållbart transportsystem. Det är i synnerhet viktigt för hållbarheten att kopplingarna till och mellan de lokala knutpunkterna blir effektiva och attraktiva. En risk finns också om en utveckling av bostäder sker i de olika lokala knutpunkterna utan att en attraktiv kollektivtrafik säkerställs parallellt. Då skapas fler bilburna hushåll.

De storskaliga lösningarna för kommunalt vatten och avlopp som planeras kan ses som relativt hållbara. Även möjligheten till biobränsleeldad fjärrvärme i tätorten är positiv ur hållbarhetssynpunkt. Översiktsplanen har också en tydlig ambition kring hållbart byggande med bland annat hållbar elförsörjning och hur ny bebyggelse ska vara energieffektiv. Kommunens avfallssystem är tranportintensivt då det bygger på regionala lösningar.

Grön- och blåstruktur

Översiktsplanen ger möjligheter för Åkersberga att utveckla sin identitet mot en attraktiv och levande småstadsmiljö. Samtidigt finns potential att stärka hela kommunens skärgårdsidentitet med nya mötesplatser vid kusten och nya föreslagna kopplingar till skärgården. Samtidigt riskerar delar

av kommunens kulturhistoriskt värdefulla områden att påverkas negativt av översiktsplanens föreslagna bebyggelseutveckling, exempelvis i Roslags-Kulla, Östanå och Wira, där dock riktlinjer för att ta hänsyn till miljöerna anges.

Den utpekade grönstrukturen med rekreatiomsområden, stråk och gröna entréer har möjlighet att skapa en långsiktigt hållbar tillgång till rekreativa områden. Ambitionen i riktlinjerna är också att bevara och skydda områden med höga biologiska värden och betydelsefulla ekologiska spridningssamband.

Översiktsplanen tar generellt god hänsyn till den regionala grönstrukturen, men står i konflikt med utpekade svaga samband, som riskerar att bli ännu svagare, främst genom utvecklingen av Rosenkälla, Ullna gård och Stava syd. Enligt planen ska dock hänsyn tas till de svaga sambandens viktiga funktioner. Tätortsutvecklingen kommer att inkräkta på den tätortsnära jordbruksmarken. Arealen av tätortsnära grönområden riskerar också att minska, med följderna att kapaciteten i tätortsnära ekosystemtjänster, som till exempel luftrening eller klimatutjämning försvagas.

Riktlinjerna anger att värdefulla vattenmiljöer ska bevaras och att kompensationsåtgärder ska genomföras om ingrepp sker i värdefulla vattenmiljöer. Ambitionerna är också höga när

det gäller lokalt omhändertagande av dagvatten och att använda dagvatten som en resurs. Kring tätorten kommer det dock bli utmanande att begränsa negativ påverkan från dagvattnet på såväl havet som på värdefulla vatten som till exempel Åkerströmmens vattensystem. Planen anger dock riktlinjer för en strategisk planering av dagvatten och skyfallsvatten som innebär att det blir möjligt att undvika negativ påverkan. Även utanför tätorten finns tydliga konflikter mellan bebyggelseutveckling och värdefulla vatten, bland annat flera av kommunens högst värderade vatten (till exempel Viren och Loåns vattensystem). Även i detta fall anger planen tydliga hänsyn till dessa värden. Utveckling intill kust och stränder riskerar att skada utpekade värdefulla strandmiljöer och ställas i konflikt med strandskyddet. Flera av de utpekade utvecklingsområdena kan dock möjliggöra att hushåll med enskilda avlopp ansluts till kommunalt VA och på så sätt minskar näringsläckage till sjöar, vattendrag och hav.

Samlad bedömning

Hållbarhetsbedömningen är gjord utifrån hållbarhetsanalysverktyget Värderosen. Värderosen är ett verktyg med 12 olika hållbarhetsfaktorer med underliggande indikatorer, som gör det möjligt att bedöma och jämföra hållbarheten i olika utvecklingsprojekt. Faktorerna beskrivs närmare i bedömningstexten (rosa rutor). Verktyget gör det

möjligt att illustrera den samlade hållbarheten som en bild. Mittan på rosen representerar sämsta tänkbara hållbarhet, medan ytterkanten representerar bästa tänkbara hållbarhet i den här delen av världen. I detta fall jämförs hållbarheten i översiktsplanen med ett nollalternativ och ett nuläge.

Värderosen för Österåkers översiktsplan visar att ÖP ger möjligheter att utveckla hållbarheten inom i stort sett alla områden. Planens tydliga satsningar på en hållbar bebyggelse och hållbara transporter knutna till stationssamhällena ger tydligt utslag inom inte minst social hållbarhet ("Identitet", "Möten"), men också inom ekologisk hållbarhet ("Transportenergi") och ekonomisk hållbarhet ("Attraktivitet och investeringsvilja"). En stark bebyggelseutveckling riskerar att motverka den ekologiska hållbarheten inom "Grönstruktur" och "Blåstruktur" för ekosystemtjänster, liksom hållbarhetsfaktorn "Hälsa och säkerhet". Planen rymmer dock tydliga ambitioner och verktyg för att hantera detta, vilket gör att rosen knappast tappar något på denna sida och till och med stärks i någon faktor.

Till planens utställningsversion, har många av planens riktlinjer förstärkts och blivit tydligare, vilket på många sätt stärker hållbarheten i förslaget. Ambitionerna om en attraktiv stadsmiljö, med livaktigt näringsliv och hållbara transporter, har stärkts med tydligare riktlinjer och beskrivningar. Därför har värderosen utvidgats vad gäller faktorerna

"Identitet", "Möten", Social trygghet", "Attraktivitet och investeringsvilja" och "Transportenergi", vilka alla stärks av denna tydlighet. Samtidigt har planen blivit tydligare i sina ambitioner och verktyg för att säkerställa en god hälsa och säkerhet, vilket minskar konflikten med bebyggelseutvecklingen och stärker hållbarhetsfaktorn "Hälsa och säkerhet". Väsentliga förbättringar av riktlinjer för dagvatten, vattenkvalitet och värdefulla vatten har stärkt faktorn "Blåstruktur". När det gäller "Grönstruktur" har vägledningarna avseende utvecklingsområden kompletterats med tydligare skrivningar om behov av hänsyn.

Till antagandeverisionen har en särskild sammanställning tagits fram och bifogats denna hållbarhetsbedömning. I sammanställningen framgår det hur miljöaspekterna har integrerats i planen, hur hänsyn tagits till miljökonsekvensbeskrivningen och inkomna synpunkter, skälen för att planen har antagits istället för alternativ som övervägts samt åtgärder för att övervaka och följa upp den betydande miljöpåverkan som planen medför.

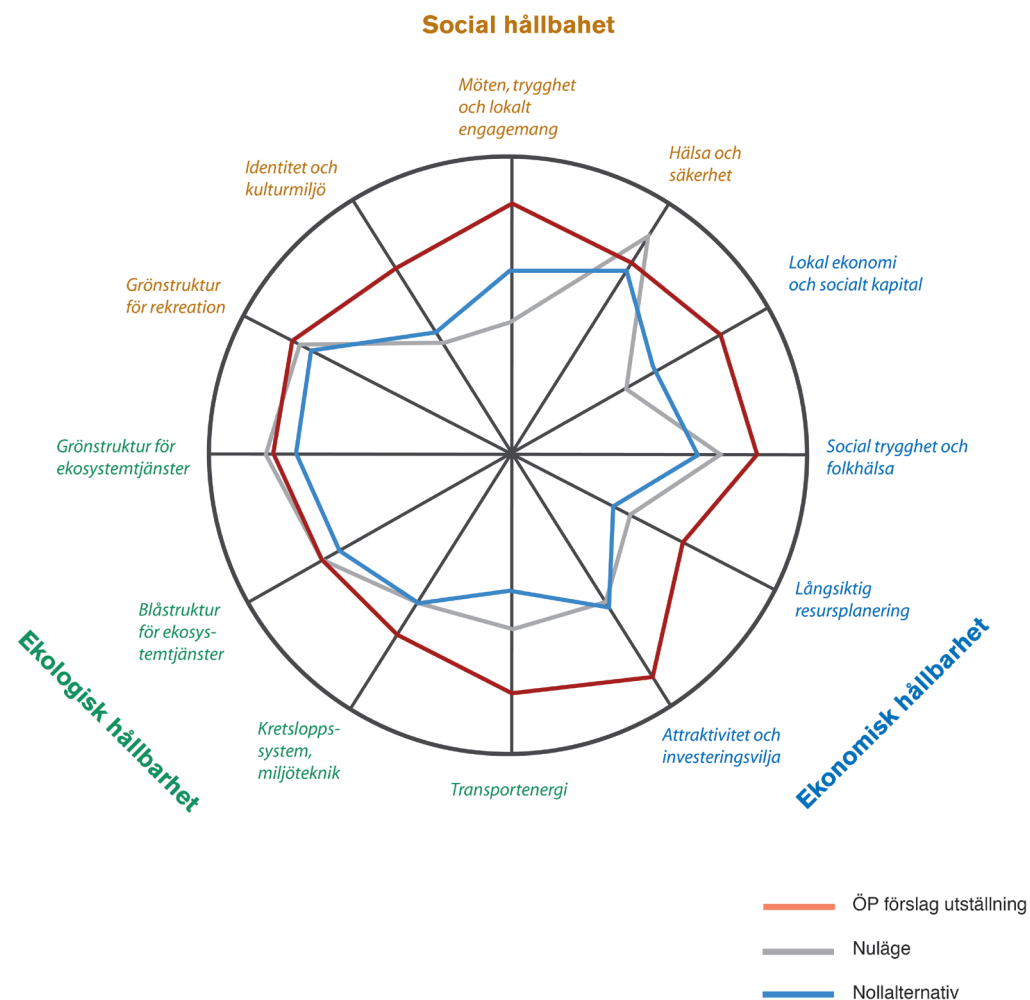

Samlad bedömning

Översiktsplanen har möjlighet att på ett betydande sätt stärka hållbarheten inom de sociala och ekonomiska aspekterna, samt stora delar av den ekologiska hållbarheten. De största riskerna är kopplade till hur väl planens ambitioner för hänsyn till naturvärden kan hanteras för att undvika negativ påverkan på ekologisk hållbarhet.

Översiktsplanen har en hög hållbarhetsambition. Den största potentialen ligger i möjligheten att förtäta i stationslägen med närhet till kapacitetsstark kollektivtrafik. Med en funktionsblandad bebyggelse och förtätning enligt principer som skapar attraktiva och trygga stadsrum och platser kan Åkersberga utvecklas till en mötesplats för hela kommunen. Det uppstår då möjlighet att locka till sig näringslivets aktörer. En positiv konsekvens är också att ett bredare utbud av bostäder kan erbjudas till kommunens invånare, så att det är möjligt att bo i kommunen under alla skeden i livet. Sammantaget kan en funktionsblandad bebyggelseutveckling i kollektivtrafiknära lägen kunna minska både behovet av resor och öka andelen resor med hållbara transportsätt.

Värderosen ett verktyg för hållbarhetsanalys

Översiktsplanens hållbarhetspotential visas i denna bild och jämförs med hållbarhetspotentialen i nuläget och för ett nollalternativ. Ju längre ut mot cirkeldiagrammets kant, desto större potentiell hållbarhet.

Den föreslagna markanvändningen innebär ett effektivt och långsiktigt hållbart markutnyttjande. Detta om majoriteten av den tillkommande bebyggelsen kan fokuseras till centrala tätorten och lokala knutpunkter där en effektiv kollektivtrafik kan skapas samtidigt som stora naturområden kan hållas fria från exploatering. Tydliga risker finns dock kopplade till föreslagen utveckling i Rosenkälla och Stava syd som påverkar den regionala grönstrukturen och utpekade svaga samband i grönstrukturen.

Risker finns sammankopplade med hur hållbart genomförandet kan bli. Skydd av värdefulla natur- och vattenmiljöer som ska utredas vidare, fördjupade översiktsplaner och program som ska tas fram samt transportstrategi under framtagande är exempel på fortsatt mer detaljerad planering som kommer bli väsentlig för kommunens hållbarhet. Den mer detaljerade planeringen blir avgörande för både tätortens och landsbygdens möjligheter att utveckla samhällen utan risker för hälsa och säkerhet eller alltför stora negativa konsekvenser för vatten och värdefull grönstruktur. För att möta denna osäkerhet, har ÖP på ett sällsynt tydligt sätt givit riktlinjer för genomförandet. Denna tydlighet ger ett bra stöd åt de olika aktörer som blir involverade i genomförandet av planen.

Tabell 1. I tabellen sammanfattas de positiva och negativa konsekvenser som översiktsplanen bedöms medföra för respektive hållbarhetsfaktor. Se sid bedömningsgrunder i kapitlet Inledning.

Långsiktig resursplanering

+4 Mycket stora positiva konsekvenser i och med fokus på utveckling och komplettering i stationsnära lägen och sammanlänkning av befintliga stadsdelar

+3 Stora positiva konsekvenser då bebyggelseutvecklingen fokuseras och större sammanhängande grönstruktur kan bevaras

+2 Märkbara positiva konsekvenser i och med utveckling och komplettering i lokala knutpunkter

+2 Märkbara positiva konsekvenser med hänsyn till effektivt utnyttjande av vägar och VA-infrastruktur

-2 Risk för märkbara negativa konsekvenser då utvecklingen i skärgården och på landsbygden kan medföra höga kostnader för infrastruktur och service

-3 Stora negativa konsekvenser till följd av bruten regional grönstruktur i Rosenkälla och Stava syd samt en utveckling som går emot utvecklingsstrategin

Social trygghet och folkhälsa

+4 Mycket stora positiva konsekvenser tack vare en mer sammankopplad struktur i Åkersberga

+3 Stora positiva konsekvenser då utvecklingen bidrar till ett bredare bostadsutbud som kan passa fler invånare

+3 Stora positiva konsekvenser för folkhälsan då möjligheterna att gå och cykla förbättras

+2 till +3 Märkbara eller stora positiva konsekvenser då lokal service, bland annat i de lokala knutpunkterna, byggs ut och blir mer tillgänglig för invånarna

+2 Märkbara positiva konsekvenser för mindre resusstarka hushåll som får stärkt tillgång till service, arbetsplatser och utbildningar, samt bättre möjligheter att utveckla sociala nätverk

+1 Små positiva konsekvenser för tillgängligheten till idrotts- och fritidsverksamheter

+1 Små positiva konsekvenser då dialog kan bredda kommunens utbud av lek- och aktivitetsytor

-2 Viss risk för märkbara negativa konsekvenser för folkhälsan om en fortsatt bilburen livsstil gynnas av biltillgänglig handel

-2 Risk för märkbara negativa konsekvenser om centrala Åkersbergas attraktivitet bidrar till en gentrifiering som drabbar mindre resurstarka hushåll

-3 Stora negativa konsekvenser om friytor för barn, både i tätorten och kopplat till skolgårdar och förskolegårdar minskar

Möten, trygghet och lokalt engagemang

+4 Mycket stora positiva konsekvenser om Åkersberga kan utvecklas till en attraktiv stadsmiljö och kommunal mötesplats

+3 Stora positiva konsekvenser då de generella principerna för ny bebyggelse i översiktsplanen kan ge förutsättningar för trygga levande gaturum, platser och stråk

+2 Märkbara positiva konsekvenser då lokala knutpunkter kan skapa nya mötesplatser i tätorten och på landsbygden

+1 Små positiva konsekvenser i och med förutsättningar för möten mellan barn och unga

-2 Risk för märkbara negativa konsekvenser om det inte går att utveckla levande mötesplatser med utökad service i alla utpekade lokala knutpunkter

-2 Märkbara negativa konsekvenser för utvecklingen av mötesplatser i centrala Åkersberga och lokala knutpunkter om Rosenkälla blir en attraktiv målpunkt

Lokal ekonomi och socialt kapital

+3 Stora positiva konsekvenser då kommunens attraktivitet utvecklas och väntas attrahera fler näringsidkare med större mångfald av verksamheter

+3 Stora positiva konsekvenser då förslaget bedöms leda till en mer sammanhållen tätort med bättre möjligheter att ge utväxling på socialt kapital

+3 Stora positiva konsekvenser för besöksnäringen, då kommunens identitet utvecklas och tillgängligheten till natur- och kulturmiljöer utvecklas

+1 Små positiva konsekvenser för jordbruks- och skogsnärningar då lokala knutpunkter på landsbygden utvecklas

+1 Möjlighet till små positiva konsekvenser då utveckling av lokal service och verksamheter, bland annat i de lokala knutpunkterna, skapar en större lokal arbetsmarknad

-1 Små negativa konsekvenser för jordbruksnäringen, då jordbruksmarker kring tätorten bebyggs eller blir mer svårbrukade

-3 Risk för stora negativa konsekvenser då handelsverksamhet vid Rosenkälla och Stava syd kan locka bilburna kunder på bekostnad av stadskärnans handel

Hälsa och säkerhet

+2 Den föreslagna utvecklingen kommer att leda till att mark saneras och markföroreningar minskar, vilket ger möjligheter till åtminstone märkbara positiva konsekvenser. Möjlighet till acceptabel risk gällande förorenad mark, då planen anger en hög ambition och har tydliga riktlinjer för hantering av förorenad mark

+2 Märkbara positiva konsekvenser av att åtgärder mot skyfallsöversvämningar vidtas i befintlig bebyggelse. Möjlighet till acceptabel risknivå med hänsyn till skyfall, eftersom hänsyn ska tas vid ny bebyggelse

Möjlighet till acceptabel risknivå med hänsyn till att ny tätortsbebyggelse planeras i områden med risk för översvämning, då planen anger tydliga riktlinjer för ny bebyggelse

Möjlighet till acceptabel risknivå med hänsyn till risk kopplat till farligt gods, då planen anger hög ambition och riktlinjer för att hantera risker

Möjlighet till acceptabel risknivå med hänsyn till risk kopplat till farlig verksamhet, då planen anger en hög ambition och tydliga riktlinjer för hantering av risker

Möjlighet till acceptabel risk gällande för utveckling av områden med risk för ras och skred förorenad mark eftersom planen anger tydliga riktlinjer för utredningar och åtgärder.

- 1 Små negativa konsekvenser då stor andel bostäder planeras i bullerutsatta lägen. Bullernivåer i enlighet med bullerförordningen bedömskunna hållas och kommunen har ambitionen att efterhållabättre värden än denna

- 1 Små negativa konsekvenser då tätare bebyggelse med integrerade trafikrum kan skapa sämre luftkvalitet lokalt

Investeringsvilja och projektekonomi

+4 Mycket stora positiva konsekvenser till följd av att kommunens attraktivitet ökar och identitet stärks

+3 Stora positiva konsekvenser väntas då flera viktiga stadskvaliteter utvecklas i tätorten

-2 Risk för märkbara negativa konsekvenser till följd av höga exploateringskostnader för vissa nyckelområden

Transportenergi

+4 Möjlighet till mycket stora positiva konsekvenser till följd av minskat transportarbete tack vare förtätning i kollektivtrafiknära lägen

+4 Möjlighet till mycket stora positiva konsekvenser till följd av trafikprioritering mot hållbara transportsätt

+3 Stora positiva konsekvenser gällande utveckling av ett mer tillgängligt transportsystem

+2 Märkbara positiva konsekvenser då vägnätet kopplas samman

-2 Risk för märkbara negativa konsekvenser om bebyggelseutveckling och utveckling av kollektivtrafik inte sker parallellt i de lokala knutpunkterna och inte samordnas med andra åtgärder

-2 Märkbara negativa konsekvenser då bebyggelseutveckling på Ljusterö kan leda till ökat bilberoende

Kretsloppssystem och miljöteknik

+3 Stora positiva konsekvenser då översiktsplanen anger en tydlig ambition för utveckling av hållbar elproduktion och hållbart byggande, samt anger riktlinjer för hur detta kan främjas

+2 Märkbara positiva konsekvenser då storskaliga VA-lösningar planeras i kommunens utvecklingsområden

+2 Möjlighet till märkbara positiva konsekvenser då ny bebyggelse i tätorten sannolikt går att koppla till ett utvecklat fjärrvärmnät

-2 Märkbara negativa konsekvenser då kommunens avfallshantering är transportintensiv

Identitet och kulturmiljö

+3 Möjlighet till stora positiva konsekvenser då Åkersberga har möjlighet att utveckla sin identitet till att bli en attraktiv stad med småstadskaraktär

+2 Möjlighet till märkbara positiva konsekvenser genom att kommunens skärgårdsidentitet stärks

-2 Risk för märkbara negativa konsekvenser för värdefulla kulturmiljöer till följd av exploatering

Grönstruktur för rekreation

+3 Stora positiva konsekvenser då riktlinje för tillgång till parker och närmatur preciseras

+3 Stora positiva konsekvenser för den rekreativa grönstrukturen

Grönstruktur för ekosystemtjänster

+3 Möjligheter till stora positiva konsekvenser som följd av utpekad lokal grönstruktur

+/- 0 Risk för konflikter mellan utpekade bebyggelseområden och utpekade hänsynsområden

-2 Märkbara negativa konsekvenser om den regionala grönstrukturens (de gröna kilarna) svaga samband försvagas ytterligare och kilens värdekärnor påverkas

-2/-3 Risk för märkbara till stora negativa konsekvenser då kapaciteten för tätortsnära ekosystemtjänster minskar till följd av exploatering av tätortsnära grönytor

-3 Risk för stora negativa konsekvenser då tätortsnära jordbruksmark bebyggs och styckas upp

Blåstruktur för ekosystemtjänster

+3 Möjligheter till stora positiva konsekvenser om fler hushåll längs kusten ansluts till kommunalt VA

+2 Möjlighet till märkbara positiva konsekvenser när värdefulla vattenmiljöer får ökat skydd

+2 Möjlighet till märkbara positiva konsekvenser för Ullnaån, Smedbyån och Loån

+1 Möjlighet till små positiva konsekvenser för skydd av dricksvatten

+/- 0, Obetydliga konsekvenser för vattenmiljöer till följd av dagvattenhantering

-1 Risk för små negativa konsekvenser för värdefulla strandmiljöer kopplat till utveckling av skärgården

Inledning

Översiktsplan 2040

2040 tros befolkningen i Österåker ha ökat med cirka 30 000 personer till cirka 70 000 till 75 000. Översiktsplanens huvudsakliga inriktning är att förlägga tillkommande bostäder i lägen med bra kollektivtrafik, främst vid Roslagsbanans stationer i centrala Åkersberga, i Täljö och i Åkers Runö. Ytterligare 14 lokala knutpunkter pekas ut, i huvudsak i tätorten, men också utanför, dit utvecklingen också ska fokuseras. I skärgården och på landsbygden fokuseras utvecklingen till utpekade lokala knutpunkter och till befintlig bebyggelse.

Ambitionen är att bygga funktionsblandat och att Åkersberga ska bli en attraktiv, stadsmässig och levande tätort med vattenkontakt. Kommunens bostadsutbud, som idag domineras av småhus, ska blandas med en större andel flerfamiljshus.

Transportsystemet byggs upp kring Roslagsbanan och väg 276. Gång och cykel ska prioriteras genom ett mer finmaskigt nätverk av gång- och cykelvägar som ska byggas ut i tätorten, samt med regionala cykelkopplingar mot Täby och regionkärnan.

Lokala arbetstillfällen ska möjliggöras genom funktionsblandad utveckling med service i stationslägen och lokala knutpunkter samt i verksamhetsområden i tätortens utkanter, exempelvis Stava syd längs väg 276 samt i Rosenkälla vid E18.

Grönstrukturen ska utvecklas bland annat med gröna entréer och gröna stråk som ska tillgängliggöra kommunens gröna områden. Större rekreationsområden pekas också ut i grönstrukturkartan. Den större sammanhängande grönstrukturen hålls fri från bebyggelse, med undantag för Rosenkälla och Stava syd som utvecklas inom sammanhängande grönstruktur. Förslag till nya naturreservat presenteras.

Miljöbedömningsprocessen

Ambitionen har varit att miljöbedömningsprocessen ska omfatta ett brett spektra av sociala, ekonomiska och ekologiska aspekter av den utveckling som presenteras i översiktsplanen. Därför görs en hållbarhetsbedömning (inklusive MKB) för Österåkers nya översiktsplan.

Hållbarhetsbedömningen har pågått parallellt med förslagsarbetet från projektstart, genom löpande arbetsmöten med kommunens projektgrupp och konsultgruppen. Miljöbedömningsprocessen har således också fungerat som ett aktivt hållbarhets- och planstöd i planprocessen.

Avgränsningssamråd med Länsstyrelsen hölls 14 januari 2016 och en avgränsning av hållbarhetsbedömningen (inklusive miljökonsekvensbeskrivning) togs fram 7 april 2016. Under samråd och utställning har ett arbete bedrivits med att utveckla planens positiva effekter och att minska de negativa.

I arbetet har ingått framtagande av kompletterande underlag, nulägesbeskrivning samt bedömning av strategier och förslag till justeringar för att bidra till en översiktsplan som beaktar samtliga hållbarhetsaspekter på ett balanserat sätt. En nulägesbeskrivning och hållbarhetsbedömning av nuläget gjordes genom SWOT-analyser tillsammans med projektgruppen. Följande kompletterande underlag har tagits fram i processen fram till samråd: medborgarintervjuer, stadsstrukturanalys av urbana strukturer och stadstypologier, ekonomisk och socioekonomisk analys samt transportstrategi och trafikanalys inklusive modellering av trafikstruktur vilka ingår i planeringsunderlagen.

Kontinuerliga bedömningar av förslaget har gjorts och kommunicerats vid arbetsmöten där representanter från konsultgruppen och tjänstemän deltagit. Stort fokus har lagts på följande frågor:

- Hållbara transporter med minskat bilberoende där bebyggelse fokuseras i kollektivtrafiknära lägen och stödjer service.
- Social mångfald genom sammanlänkade strukturer och blandade bostadstyper.
- Tydlig grönstruktur som relaterar till den bebyggda miljön och bidrar med ekosystemtjänster och effektivt markutnyttjande.
- Konsekvent förslagsställande med tydlig koppling mellan vision, mål, strategier, markanvändningsförslag, riktlinjer, vägledning och aktiviteter.

Avgränsning

Behovsbedömning

En miljöbedömning ska, enligt Miljöbalkens kap 6, genomföras för planer och program som upprättas av myndigheter eller kommuner och som kan antas medföra en betydande miljöpåverkan. Miljöbedömningen består av ett antal lagreglerade steg som bland annat omfattar behovsbedömning, avgränsning och samråd. Översiktsplaner omfattas i stort sett alltid av kravet på miljöbedömningar.

Då översiktsplanen för Österåker har strategisk betydelse för markanvändningen i kommunen som helhet bedöms den medföra krav på en miljöbedömning där en MKB ingår. För att ytterligare betona hållbarhetsperspektivet har avgränsningen utvidgats till att inkludera sociala och ekonomiska faktorer. Hållbarhetsbedömningen uppfyller plan- och bygglagens krav om konsekvensbedömningar och miljöbalkens krav på miljökonsekvensbeskrivningar.

Nivå- och sakmässig avgränsning

Hållbarhetsbedömningen fångar i första hand upp de strategiskt viktigaste problemställningarna. Sådan påverkan som kan antas bli föremål för bedömning i senare planskeden kan också antas ha mindre betydelse för miljöbedömningen av ÖP. Planens samtliga möjliga konsekvenser har alltså inte bedömts utan fokus har legat på bedömning av de övergripande strategierna och markanvändningen samt de konsekvenser som förväntas få störst påverkan.

Geografisk avgränsning

Planen avgränsas huvudsakligen till kommunens utbredning men har även ett regionalt och nationellt perspektiv i de frågor som är av denna karaktär.

Tidsmässig avgränsning

Översiktsplanen sträcker sig till 2040, med utblick till 2060. Hållbarhetsbedömningen avser samma tidsperspektiv.

Förankring av hållbarhetsbedömning

Avgränsningen av MKB och hållbarhetsbedömning har förankrats med länsstyrelsen, myndigheter, berörda kommuner med flera under arbetet med att ta fram översiktsplanen.

Alternativ

Under arbetet med planen har inga egentliga alternativ behandlats. Översiktsplanen har utformats med utgångspunkt att vara det alternativ för kommunens utveckling som ska skapa förutsättningar för en hållbar utveckling, utifrån dagens kunskap och förutsättningar. Planen har utgått från bl.a. nationella och regionala mål och riktlinjer samt kommunala planer och strategier vilket har påverkat utvecklingsstrategierna i översiktsplanen.

Arbetet med planen har däremot präglats av ständiga avvägningar.

Metodik

Hållbarhetsbedömningen är gjord utifrån hållbarhetsanalysverktyget Värderosen som är framtaget av Ekologigruppen AB och Arken arkitekter. Värderosen syftar till att ge en helhetsbild av vad som kan stärka respektive motverka hållbarheten för tolv olika hållbarhetsfaktorer inom social, ekologisk och ekonomisk hållbarhet. Översiktsplanens konsekvenser bedöms i tolv delar, en del för varje hållbarhetsfaktor. En närmre beskrivning av varje hållbarhetsfaktor återfinns i konsekvensbedömningskapitlet. Översiktsplanens hållbarhetspotential visualiseras också med en bild; värderosen.

Förutsättningar för bedömningar

En förutsättning för bedömningarna i denna rapport är att översiktsplanens riktlinjer följs.

Skala för konsekvensbedömning

En fyrgradig skala används för beskrivning av planens positiva och negativa konsekvenser. Skalan grundar sig på en relation mellan effekternas omfattning och storleken på de värden som påverkas. Bedömningarna är ofta formulerade utifrån Möjligheten till positiva konsekvenser eller risken för negativa konsekvenser. Detta när styrningen i planen inte är tillräckligt

tydlig för att kunna göra en bedömning att det blir positivt eller att negativ påverkan kan undvikas.

Negativ konsekvens	Positiv konsekvens
<p><i>-4 Mycket stora konsekvenser</i></p> <p>Betydande påverkan på riksobjekt eller regionalt intressanta objekt. Försämrar tydligt hållbarhetsprestanda för regionen eller nationen i någon aspekt, eller för kommunen i flera betydande aspekter.</p>	<p><i>+4 Mycket stora konsekvenser</i></p> <p>Betydande påverkan på riksobjekt eller regionalt intressanta objekt. Bidrar tydligt till att utveckla hållbarhetsprestanda för regionen eller nationen i någon aspekt, eller för kommunen i flera betydande aspekter.</p>
<p><i>-3 Stora konsekvenser</i></p> <p>Begränsad påverkan på riksobjekt eller värden av regionalt intresse, eller betydande påverkan på värden av kommunalt intresse. Försämrar tydligt hållbarhetsprestanda för kommunen i någon betydande aspekt, eller för stadsdelen eller kommundelen i flera betydande aspekter.</p>	<p><i>+3 Stora konsekvenser</i></p> <p>Begränsad påverkan på riksobjekt eller värden av regionalt intresse, eller betydande påverkan på värden av kommunalt intresse. Bidrar tydligt till att utveckla hållbarhetsprestanda för kommunen i någon betydande aspekt, eller för stadsdelen eller kommundelen i flera betydande aspekter.</p>

<i>-2 Märkbara konsekvenser</i>	<i>+2 Märkbara konsekvenser</i>
<p>Liten påverkan på värden av nationellt eller regionalt intresse, eller begränsad påverkan på värden av kommunalt intresse, eller omfattande påverkan på värden av lokalt intresse. Försämrar tydligt hållbarhetsprestanda för stadsdelen eller kommundelen i någon betydande aspekt, eller för stadsdelen eller kommundelen i mindre betydande aspekter.</p>	<p>Liten påverkan på värden av nationellt eller regionalt intresse, eller begränsad påverkan på värden av kommunalt intresse, eller omfattande påverkan på värden av lokalt intresse. Bidrar tydligt till utveckling av hållbarhetsprestanda för stadsdelen eller kommundelen i någon betydande aspekt, eller för stadsdelen eller kommundelen i mindre betydande aspekter.</p>
<p><i>-1 Små eller +/- 0 obetydliga konsekvenser</i></p> <p>Begränsad påverkan på värden av lokalt intresse elleringa konsekvenser (ingen märkbar påverkan). Försämrar i någon mån hållbarhetsprestanda för stadsdelen, kommundelen eller helt lokalt.</p>	<p><i>+1 Små eller +/- 0 obetydliga konsekvenser</i></p> <p>Begränsad påverkan på värden av lokalt intresse elleringa konsekvenser (ingen märkbar påverkan). Bidrar i någon mån till utveckling av hållbarhetsprestanda för stadsdelen, kommundelen eller helt lokalt.</p>

Osäkerheter i konsekvensbedömningarna

En översiktsplan pekar ut den huvudsakliga viljeinriktningen för kommunens mark- och vattenanvändning. Översiktsplanen är inte ett lagligt bindande dokument. Det innebär att det inte går att i detalj beskriva alla konsekvenser ett genomförande av planen kan få. Översiktsplanens konsekvenser har i första hand bedömts utifrån den övergripande fysiska strukturens möjlighet att bidra till en hållbar utveckling. Ofta gäller för konsekvenserna i denna

Nollalternativet och dess konsekvenser

Nedan beskrivs översiktligt kommunens förväntade utveckling i ett nollalternativ baserat på översiktsplanen från 2006 samt praktisk tillämpning av antagna fördjupningar och program. Här görs även en bedömning av de viktigaste konsekvenser som förväntas i ett nollalternativ.

Visionen i Översiktsplan 2006 kretsar kring utvecklingen av skärgården och staden. Förbättrad spårtrafik till centrala Stockholm pekas ut och ger förutsättningar för en stadsmässig utveckling av kommunen med Åkersberga som centrum. Nya bostadsområden kommer främst att tillkomma i de centrala delarna av Åkersberga samt väster om Åkers kanal, Täljö-Gottsunda och Näs, en utveckling av handel kommer också att ske i Rosenkälla, där en detaljplan finns antagen. En omvandling av fritidshusområden kommer fortsatt att ske i bland annat Svinninge, Täljö, Brevik/Lervik/Flaxenvik och Ljusterö. Naturen och närheten till hav och skärgård pekas ut som en av kommunens

stora attraktionskrafter varför tillgång till natur- och kulturområden ska värnas vid exploatering. Ambitionen är att också utöka kapaciteten på Roslagsbanan med dubbelspår.

Bebyggelsestruktur och social struktur

I ett nollalternativ tillkommer ny bostadsbebyggelse huvudsakligen i centrala Åkersberga (på båda sidor om Åkers kanal), Täljö-Gottsunda och Näs, en förtätning av tätorten är positiv och möjliggör fortsatt tillgång och utveckling av offentlig service. I övriga kommunen pekas flera andra utbyggnadsområden ut men då en tydlig prioritering saknas mellan de utpekade utvecklingsområdena antas utvecklingen i nollalternativet bli spridd. Den spridda bebyggelsen innebär en ineffektiv markanvändning som långsiktigt även innefattar stora kostnader för samhällsservice. Större andel av utbyggnaden sker långt från effektiv kollektivtrafik, vilket skapar bristfälliga möjligheter för andra än bilburna trafikanter att röra

sig mellan områden. En fortsatt bilburen struktur minskar också möjligheterna för möten mellan människor och den känsla av trygghet som befolkade stadsrum ger. Utvecklingen av Rosenkälla anknyter inte till befintlig bebyggelse och kommer också bidra till en bilberoende livsstil. En utvecklad handel i området riskerar att konkurrera med stadskärnans handel vilket bidrar till risk för negativa konsekvenser för tillskapandet av såväl mötesplatser som befolkade stadsrum.

Industriområden i centrala lägen antas omvandlas till handel och mindre störande arbetsplatser och i viss mån med inslag av bostäder. Nya lokaliseringar av storskaliga verksamheter väntas tillkomma öster om Åkersberga, ytterligare lokaliseringar för verksamheter riskerar i nollalternativet att utebli.

Transport och infrastruktur

Nollalternativet pekar mot en spridd bebyggelse jämfört med översiktsplanen. Det ger mindre resandeunderlag, mindre fokuserade satsningar på kollektivtrafik och mindre möjligheter för utveckling av lokal service. Bilanvändandet bedöms därför bli stort och biltrafiken öka. Utveckling av vägnätet genom kapacitetsökning av väg 276 samt att det byggs ett antal nya kopplingar som förbättrar framkomligheten för biltrafiken, pekar också i den riktningen. Exempelvis västligare dragning av Svinningevägen, koppling Täljö-Stava, vägreservat

mellan Säby via Röllingby backar mot väg 276 norrut, förbifart vid Roslags-Kulla och vägreservat vid Åsättra på Ljusterö. I samband med dessa vägprojekt byggs också i de flesta fall nya cykelvägar.

En utökad kapacitet med dubbelspår på Roslagsbanan medför en positiv utveckling av möjligheterna till god kollektivtrafiktillgänglighet i lägen längsmed spårvägen, något som ses som positivt. På grund av de parallella satsningar på bilvägnätet samt framkomligheten för bil och den spridda bebyggelseutvecklingen bedöms överföringen mellan trafikslagen, från bil till kollektivtrafik, inte bli stor. Biltrafiken bedöms istället öka med bland annat ökade koldioxidutsläpp som konsekvens.

Grön och blå struktur

De gröna tillgångarna i Österåker har i ett nollalternativ inte utretts i vidare utsträckning men befintliga grönplanunderlag gör det ändå möjligt att göra övergripande ställningsantaganden kring de gröna värdena. Nollalternativet tar en större andel naturmark i anspråk jämfört med översiktsplanen. Befintliga friluftsområden används och vårdas på liknande sätt som idag. Nya friluftsmöjligheter utvecklas dock endast i begränsad omfattning då styrande strategiska dokument saknas.

Den relativt spridda bebyggelseutveckling gör att stor andel natur mark tas i anspråk vilket medför en

risk för att gröna strukturer och värden försvagas och byggs bort. Den spridda bebyggelsen gör det också svårt att koncentrera skötsel till strategiskt viktiga platser varför tillgången till rekreationsområden varierar mellan olika bostadsområden. Den spridda bebyggelsen riskerar också att ta värdefull naturmark i anspråk samt fragmentera grönstrukturen. Detta kan medföra att viktiga ekosystemtjänster byggs bort.

I nollalternativet pekats utveckling ut i områden som är angivna som översvämningskänsliga. Eftersom Översiktsplan 2006 inte formulerar några riktlinjer för hur detta ska hanteras riskerar detta att medföra en negativ påverkan för människors hälsa och säkerhet.

Hållbarhetsbedömning av översiktsplan 2040

I detta kapitel redovisas översiktsplanens potential för en hållbar utveckling. För varje av de tolv hållbarhetsfaktorerna ges först en introduktion till hållbarhetsfaktorerna innebörd och en hållbarhetsbedömning för nuläget och sedan redovisas en hållbarhetsbedömning av översiktsplanen. Både positiva och negativa konsekvenser bedöms. Avseende negativa konsekvenser och risker ska dessa värderas och bedömas i samband med till exempel planläggning. Att en åtgärd medför negativa konsekvenser innebär inte i sig självt att den är olämplig ur ett hållbarhetsperspektiv. Slutligen ges för varje hållbarhetsfaktor förslag till åtgärder för att stärka översiktsplanens hållbarhet. Dessa åtgärder utgör förslag från Ekologigruppen som har ansvarat för arbetet med hållbarhetsbedömning och åtgärderna kan under arbetet med översiktsplanen komma att beaktas genom att arbetas in i planen, alternativt beaktas framöver i andra sammanhang. En samlad

bedömning av översiktsplanen redovisas i slutet av detta.

Helhetsbedömning av översiktsplanens mål och strategier

Den övergripande utvecklingsstrategin anger att Åkersberga ska utvecklas stadsmässigt med förtätning i de centrala delarna och kring stationslägen och i lokala knutpunkter. Nya mötesplatser ska skapas i dessa lägen och tätorten ska få en tydligare vattenkontakt. Grönstrukturen ska utvecklas med nya grönstråk och entréer och att tätortsnära grönområden blir mer attraktiva. Fler arbetstillfällen och även fler lägenheter ska tillsammans skapa förutsättningar för ett hållbart samhälle där fler kan bo och verka.

Översiktsplanens strategier speglas i stort sett i plankartans markanvändning och ges således stöd i genomförandet. Hållbarheten i utvecklingen

är beroende av att avvägningar mellan olika markanvändningar görs i linje med de riktlinjer och hänsynskartor som presenteras i översiktsplanen.

En potentiell målkonflikt är den utpekade utvecklingen av Rosenkälla och Stava syd. Där utvecklingsstrategin å ena sidan fokuserar på de centrala delarna av Åkersberga och stationslägena, för att skapa en levande stad med småstadskaraktär med blandade funktioner, pekar plankartan å andra sidan ut stora utredningsområden med både bostäder och handel, långt från dessa strategiska centrala lägen. Risker finns att utvecklingen av verksamheter, handel och bostäder i dessa områden konkurrerar med utvecklingen av bostäder och verksamheter i centrala Åkersberga och i lokala knutpunkter liksom med en önskan att stärka den regionala grönstrukturen.

Hållbarhetsbedömning av tolv hållbarhetsfaktorer

Långsiktig resurshushållningplanering

Bebyggelsestruktur och social struktur

Hushållning av mark ska på ett hållbart sätt möta behov av bostäder, kollektivtrafik, service med mera. En sammanhållen och samlad bebyggelse, med sammanhållet nät av gator, är samhällsekonomiskt mer försvarbar än en splittrad och utspridd. I den sammanhållna bebyggelsen är det lättare att anordna kostnadseffektiv infrastruktur för VA (vatten och avlopp) gator, cykelvägar etcetera. Det är också lättare att använda marken effektivt och undvika svårutnyttjade mellanrum. Det blir då lättare att anordna effektiva ekosystemtjänster integrerade i bebyggelsen. Med väl fungerande ekosystemtjänster, kan samhället spara stora kostnader för till exempel dagvattenrening och luftrening.

I den sammanhållna bebyggelsen är det också möjligt att anordna en effektiv kollektivtrafik, vilket ökar effektiviteten i resandet och minskar samhällets kostnader för biltrafik och för uppsökande service och vård. Med en splittrad och utspridd bebyggelse är det svårt att anordna kostnadseffektiv och tillgänglig service.

I den splittrade strukturen, med enklaver och återvändsgränder, är tillgängligheten till service och målpunkter låg. Det är också svårt att samutnyttja service mellan olika stadsdelar. Med stadsdelar i enklaver, med säckgator, är det också svårt att på lång sikt bygga vidare på stadsstrukturen, eftersom stadsdelarna saknar kopplingar att bygga vidare på. Det leder till en fortsatt ineffektiv infrastruktur. Sammanhållen och tät bebyggelse är därför på många sätt samhällsekonomiskt effektiv.

Nuläge

Bebyggelsen och befolkningen i kommunen är främst samlad i Åkersberga, vilket i stort skulle kunna underlätta tillgänglighet till kollektivtrafik och service. Inom Åkersberga är bebyggelsestrukturen dock gles och splittrad vilket skapar dålig orienterbarhet och kommunalekonomiskt kostsamma strukturer. Infrastruktur för vägar och VA är kostsamma i den splittrade stadsstrukturen, där också kommunal service har svårt att täcka in alla stadsdelar på ett kostnadseffektivt sätt. Dessutom skapas svårdefinierade grönytor som sällan är mångfunktionella. Den stora andelen gles småhusbebyggelse som stadstyp kan potentiellt skapa problem med för ensidigt utbud av bostäder som inte passar alla. Dåligt utnyttjad kapacitetsstark kollektivtrafik drar också ner hållbarheten i nuläget men ger potential till utveckling.

Översiktsplan 2040

Översiktsplanens huvudsakliga inriktning att förtäta och komplettera i de stationsnära lägena, samt i utpekade lokala knutpunkter, har möjlighet att skapa en hållbar struktur som knyter an till befintlig bebyggelse och låter större sammanhängande grönsstruktur bevaras. Riskerna är främst kopplade till hur utvecklingen realiserar; hur grönsstrukturen prioriteras och om service- och bostadsutveckling kan utvecklas parallellt med att effektiv kollektivtrafik och infrastrukturkopplingar säkerställs. Annars finns risk att utvecklingen fortsätter skapa bilberoende

bostadsområden i tätortens utkanter. Den fortsatta utvecklingen vid Rosenkälla och planerade utvecklingen vid Stava syd är problematisk ur ett storskaligt markanvändningsperspektiv då den bryter sammanhängande regional grönsstruktur och inte anknyter till befintlig bebyggelse i kommunen.

+4 Mycket stora positiva konsekvenser i och med fokus på utveckling och komplettering i stationsnära lägen och sammanlänkning av befintliga stadsdelar

Utvecklingsstrategins huvudsakliga inriktning mot förtätning med tät blandbebyggelse i centrala Åkersberga och i stationslägena för Roslagsbanan förväntas medföra stora positiva konsekvenser. Med tät funktionsintegrerad sammankopplad bebyggelse i kollektivtrafikstarka lägen skapas goda möjligheter till effektiv markanvändning och högt kollektivtrafikutnyttjande. Detta skulle även kunna få positiva konsekvenser för regionen som helhet om inpendlingen med bil till de centrala delarna kan minska. Utvecklingen väntas kunna leda till lägre samlade exploateringskostnader, då utnyttjandet av befintlig infrastruktur kan bli bättre, samtidigt som ny infrastruktur kan kosta mindre per bostad. Kommunal service kan anordnas effektivare i en tätare och mer sammanhållen struktur. Fler människor kan lättare nå service, som kan göras tillgänglig på närmare håll. Brukarna kommer också närmare den uppsökande vården och stödet, vilket spar restid också för personal. Tröskeeffekter för

förskolor och skolor, liksom olika vårdinrättningar, blir mindre tydliga, eftersom upptagningsområdena kan överlappa varandra mer i en sammanhängande stadsstruktur, vilket ger bättre möjligheter att utnyttja lokaler och resurser fullt ut trots att befolkningsunderlaget skiftar.

+3 Stora positiva konsekvenser då bebyggelseutvecklingen fokuseras och sammanhängande grönstruktur kan bevaras

Utvecklingsstrategin ger förutsättningar för att större sammanhängande naturområden kan bevaras för långsiktig tillgång till ekosystemtjänster. Undantaget är området för utveckling kring Rosenkälla och Stava syd. Det innebär att samhällets behov av tjänster för t.ex. klimatreglering, dagvattenrening och luftrening kan säkerställas. (tätortsnära jordbruksmark kommer dock att bebyggas).

+2 Märkbare positiva konsekvenser i och med utveckling och komplettering i lokala knutpunkter

Förtätning i de lokala knutpunkterna med utveckling i kollektivtrafiknära lägen med utveckling av mötesplatser och service är positivt, då det är lättare att erbjuda service och transporter på ett resurseffektivt sätt. De lokala knutpunkterna på landsbygd och i skärgård medger också ett i högre grad effektivt sätt att erbjuda service och transporter, för att ge förutsättningar för en levande skärgård och landsbygd.

+2 Märkbare positiva konsekvenser med hänsyn till effektivt utnyttjande av vägar och VA-infrastruktur

Den övergripande utvecklingsstrategin bygger i huvudsak vidare i och kring befintlig bebyggelse och kan därför utnyttja befintlig infrastruktur. Det skapar ett mer effektivt utnyttjande av befintliga strukturer.

-2 Risk för märkbare negativa konsekvenser då utvecklingen i skärgården och på landsbygden kan medföra höga kostnader för infrastruktur och service

En levande skärgård och landsbygd har stor betydelse för kommunens hållbarhet, bland annat för kommunens attraktivitet och för möjligheten att upprätthålla ekosystemtjänster. Kostnader för infrastruktur som VA och gator kan dock bli kännbara, liksom kostnader för kommunal service. Det bedöms inte vara möjligt att förtäta i en omfattning som kan finansiera de kommunala investeringarna inom ramen för översiktsplanens strategi. En mer omfattande utbyggnad utanför tätorten kan få konsekvenser för hela kommunens VA-kostnader och det är därför av stor betydelse att ny bebyggelse utvecklas där den skapar mest nytta.

-3 Stora negativa konsekvenser till följd av bruten regional grönstruktur i Rosenkälla och Stava syd samt en utveckling som går emot utvecklingsstrategin

Utvecklingen av verksamheter och bostäder i Rosenkälla (utöver antagen detaljplan för verksamheter) samt utvecklingen av verksamheter i Stava syd är negativ, då de bryter sammanhängande regional grönstruktur och inte anknyter till någon befintlig bebyggelse eller spårtrafik i kommunen. Planen ger tydliga riktlinjer för utvecklingen av Rosenkälla, så att orten tillsammans med utveckling i grannkommunerna kan utvecklas med bland annat attraktiv kollektivtrafik och lokal service. Utvecklingen kan dock komma i konflikt med den önskade utvecklingen och förtätningen i centrala Åkersberga och längs Roslagsbanans stationer.

Förslag till arbete inom genomförandet av ÖP

- Utveckla kommunalekonomiska analyser för bebyggelseutveckling på landsbygd/skärgård, i Åkersberga stadskärna samt i Åkersbergas ytterområden. Det är viktigt att hitta en balans mellan de mer kostsamma investeringarna i glesbygd och de investeringar centralt som kan generera ett överskott.
- Beskriv tidigt en organisation som kan hantera flera stora utbyggnadsprojekt samtidigt. För att nå en god hållbarhet och uppnå kommunens vision, kommer det i många fall att vara nödvändigt att tidigt samordna frågor mellan olika projekt, för att få till stånd attraktiva rörelsestråk, effektiv infrastruktur och bra kollektivtrafik. Det kan samtidigt krävas tidiga investeringar i allmänna platser och

kollektivtrafik, investeringar som kan återgäldas relativt sent i projektfasen. Med flera sådana projekt samtidigt är kommunalekonomiska analyser viktiga.

- Ta tidigt initiativ till ett kommunövergripande arbete med gemensamma riktlinjer för hållbarhet i utveckling av Rosenkälla - Gillinge, så att de olika delarna kan integreras och stödja varandra.
- Arbeta fram ett pedagogiskt material utifrån förslagets riktlinjer och stadsbyggnadsprinciper, så att frågor kring form och struktur blir tydliga för olika aktörer. Särskilt viktigt är att beskriva vad som menas med finmaskigt gatunät, funktionsblandning och ett sammanhängande gatunät som förhindrar nya enklaver: Förklara hur alla nya stadsdelar kan byggas med en möjlighet att ansluta ny eller befintlig bebyggelse, där man kan koppla infrastruktur för vägar, cykelvägar och VA till en framtida utveckling eller förtätning. Enklaver med säckgator, utan möjligheter till framtida genomströmning, bör undvikas.
- Kommunen bör i samband med genomförandet kommunicera en målsättning för blandning av olika bostadsformer, där det framgår vad som betraktas som en god blandning. Detta för att redan i ÖP kommunicera en ambitionsnivå med byggherrar och entreprenörer.

Social trygghet, integration och folkhälsa

En väl sammanhållen och sammankopplad bebyggelse, där det är lätt att röra sig till fots mellan stadsdelarna, ger en hög tillgänglighet till viktiga samhällsfunktioner som kommunal service, mötesplatser, skolor, arbetsplatser, fritidsaktiviteter, butiker etcetera. En tillgänglig bebyggelse, med attraktivt nät av promenadbara gator och gångvägar, ger en rättvis och jämställd tillgång till samhällsfunktionerna, till samhällets "livschanser". I en bebyggelse med avskilda enklaver minskar tillgängligheten till samhällsfunktionerna, och därmed livschanserna, vilket främst drabbar de grupper som har minst resurser och minst utvecklade sociala nätverk. Med dålig tillgång till livschanser, ökar risken för utanförskap, med de kostnader för samhället detta medför. Samtidigt minskar möjligheterna att utnyttja det sociala kapitalet hos de mindre inkluderade människorna (deras erfarenheter, kunnande, utbildning och nätverk). En struktur med rörlighet och utbyte mellan områden ger större möjligheter också för resursstarka områden att bidra med ett socialt kapital till lokalsamhället. För detta krävs goda kopplingar till samhällsservice, kollektivtrafik och arbetsplatser. Erfarenheten visar att samhällen med hög delaktighet från medborgarna medför lägre sociala kostnader, men samtidigt genererar generellt fler affärsdrivande verksamheter. Det är också väl belagt att jämställdhet i samhället är samhällsekonomiskt lönsamt. Tillgång till viktiga samhällsfunktioner och sammankopplade gång- och cykelvänliga stadsdelar gynnar även folkhälsan.

Nuläge

De socioekonomiska skillnaderna hos befolkningen tar sig fysiska uttryck i tätorten, då mindre resursstarka områden främst finns i de centrala delarna samtidigt som de mer perifera stadsdelarna präglas av mer resursstarka hushåll. Utbytet

stadsdelarna emellan är bristfälligt i och med att den fysiska sammankopplingen är svag och främst består av bilvägar. Strukturen bidrar också till ett bilberoende. Positivt är att den största andelen av samhällsfunktionerna och kollektivtrafiken finns lättillgängligt för de mindre resursstarka områdena samt att dessa, i och med sin centrala lokalisering, kan ha en genomströmning av människor. Stadstyperna i de centrala delarna av Åkersberga har en öppen struktur som inte stödjer ett aktivt stadsrum. Det finns få mötesplatser i kommunen som kan samla invånare från hela kommunen och bidra till möten mellan olika grupper och till en utveckling av sociala nätverk. Kapaciteten när det gäller skola och förskola är idag begränsad och utbyggnad av nya lokaler behövs.

Översiktsplan 2040

Översiktsplanens ambition att koppla samman tätortens stadsdelar kan gynna ett utbyte mellan tätortens invånare och för tillgängligheten till service och samhällsfunktioner. Dessa kopplingar, tillsammans med prioriteringen av gång och cykel, kan skapa förbättrade förutsättningar för människor att röra sig till fots eller med cykel istället för bil, något som kan få positiva konsekvenser för folkhälsan. Risk finns dock att en livsstil med bilberoende gynnas av fortsatt handelsutveckling i strategiska områden för bilburna resenärer. Den förbättrade tillgången till lokal service och ett bredare utbud av olika typer av bostäder är viktigt ur ett

rättviseperspektiv och gör det möjligt för människor att bo i Österåker under alla skeden i livet.

Tillgängligheten till och utbudet av olika innehåll i lek- och aktivitetsytor för barn och unga ska stärkas. Samtidigt finns en risk att friytor för barn sammantaget minskar i och med en förtätning av centralorten. Minskade skolgårdsytor och att tätortens gröna ”mellanrum” försvinner är exempel på detta.

+4 Mycket stora positiva konsekvenser tack vare en mer sammankopplad struktur i Åkersberga

Förtätning i Åkersberga har potential att bygga samman dagens splittrade tätortsstruktur vilket skulle kunna förbättra kopplingarna och även möjliggöra ett tydligare utbyte mellan stadsdelarnas invånare. Vid nyexploatering i stationslägen ges möjlighet att redan från början skapa en sammankopplad gatustruktur som gynnar rörelse och utbyte inom och mellan stadsdelar och således möten mellan människor. Med en bättre sammankopplad stadsbygd, och fokus på tillgänglighet till fots och cykel, blir samhällets service, mötesplatser och andra funktioner mer tillgängliga. Det öppnar för fler livschanser och större möjligheter för delaktighet. Samhällets kostnader för utanförskap kan minska, medan intäkter från skatt och entreprenörskap kan öka. Detta är också relevant ur ett rättviseperspektiv, i synnerhet för personer

som av olika anledningar inte har möjlighet att transportera sig långt, exempelvis äldre.

+3 Stora positiva konsekvenser då utvecklingen bidrar till ett bredare bostadsutbud som kan passa fler invånare

Översiktsplanen möjliggör en komplettering av bostadsutbudet med fler lägenheter och bostäder i mindre storlek. Med ett bredare utbud av bostäder har kommunen möjlighet att tillgodose flera olika behov. Det innebär också att kommunen kan erbjuda invånarna boende som passar olika livsskeden. När människor kan bo kvar under fler skeden och livssituationer, ökar möjligheterna att leva ett fungerande vardagsliv, vilket är positivt också för samhällsekonomin. Med en stor kontinuitet av boende ges goda möjligheter åt sociala nätverk att utvecklas, till gagn för samhällsengagemang och entreprenörskap.

+3 Stora positiva konsekvenser för folkhälsan då möjligheterna att gå och cykla förbättras

Trafikprioriteringen med gång- och cykeltrafik i fokus, sammankopplingen av tätortens stadsdelar samt en stadsmässig utveckling av Åkersberga kan göra det mer attraktivt att gå och cykla. Om biltrafiken samtidigt stävjas och översiktsplanens riktlinje om att bostadsnära natur ska finnas inom 300 meter efterföljs, ger detta förutsättningar för invånarna att vistas ute och röra sig mellan

sina målpunkter till fots eller cykel. Något som sammantaget är positivt för folkhälsan.

+2 till +3 Märkbare eller stora positiva konsekvenser då lokal service, bland annat i de lokala knutpunkterna, byggs ut och blir mer tillgänglig för invånarna

Förtätning och fokus på en funktionsblandad bebyggelse i de 14 lokala knutpunkterna ger goda förutsättningar att tillgängliggöra viktig samhällsservice för medborgarna. Detta är relevant ur ett rättviseperspektiv i synnerhet för personer som av olika anledningar inte har möjlighet att transportera sig långt, exempelvis äldre eller ungdomar. Utveckling av lokal service kan också skapa lokala arbetstillfällen. Det är dock viktigt att utvecklingen balanseras så att de trösklar som medger etablering av service och god kollektivtrafik nås. Annars riskerar antalet bostäder med dålig service och kollektivtrafik istället att inledningsvis bli högre. Konsekvenserna begränsas av svårigheterna att nå en tillräcklig volym kompletterande bostäder och service i alla knutpunkter samtidigt med den strategiska utvecklingen av stationsorterna.

+2 Märkbare positiva konsekvenser för mindre resusstarka hushåll som får stärkt tillgång till service, arbetsplatser och utbildningar, samt bättre möjligheter att utveckla sociala nätverk

I samband med utvecklingen av tätorten Åkersberga, kommer tillgången till service, arbetsplatser och

utbildningar att utvecklas påtagligt. Den komma också att bli lättare att nå till fots och med cykel. Dessutom förväntas flera starka mötesplatser utvecklas i tätorten, med möjlighet att samla människor från många olika stadsdelar. Därmed ökar också möjligheterna att bygga sociala nätverk. Detta bedöms vara av särskilt stor betydelse för de mindre resursstarka hushållen.

+1 Små positiva konsekvenser för tillgängligheten till idrotts- och fritidsverksamheter

Enligt översiktsplanens riktlinjer ska kommunen kunna erbjuda ett stort och varierat utbud av idrottsytor som samplaneras med exempelvis skollokaler. Detta kan öka tillgängligheten till idrotts- och fritidsverksamheter för skolungdomar. Tillgängligheten och det breda utbudet är viktiga både ur ett folkhälsoperspektiv och ett rättviseperspektiv.

+1 Små positiva konsekvenser då dialog kan bredda kommunens utbud av lek- och aktivitetsytor.

Kommunen lyfter vikten av deltagande i utveckling av aktivitetsytor och lekplatser. Detta är av vikt för att kunna fånga upp idéer, erfarenheter och behov hos hela den unga befolkningen och inte utgå från gamla föreställningar om vilka platser som barn och unga vill ha och hur de ska se ut. Det är också av vikt att kunna se grupperingar inom gruppen barn och

ungdomar, för att säkerställa en bred dialog. En bred dialog är viktig ur ett rättviseperspektiv.

-2 Risk för märkbara negativa konsekvenser för folkhälsan om en fortsatt bilburen livsstil gynnas av biltillgänglig handel

En fortsatt bilburen livsstil, som är negativ för folkhälsan, skulle kunna gynnas av att handel fortsatt utvecklas och etableras i lägen som i första hand nås av bil eller är utformade för bilburna besökare, exempelvis Rosenkälla och Stava syd. Detsamma gäller om utvecklingen i lokala knutpunkter inte sker som en kombination av åtgärder som sammantaget kan minska attraktiviteten för bil, till exempel att en attraktiv kollektivtrafik inte finns på plats. Det finns en stark koppling mellan folkhälsa och resmönster. Det är tydligast i gatunät som är attraktiva för gående och cyklister, men människor som reser kollektivt rör sig också märkbart mer än bilburna.

-2 Märkbara negativa konsekvenser om centrala Åkersbergas attraktivitet bidrar till en gentrifiering som drabbar mindre resursstarka hushåll

Med en stark utveckling av de centrala delarna av Åkersberga finns en viss risk för ökade hyror i tätorten generellt, om även äldre bebyggelse rustas och hyrorna höjs. Detta skulle kunna påverka de mindre resursstarka hushållen som då kan bli tvungna att flytta.

- 3 Stora negativa konsekvenser om friytor för barn, både i tätorten och kopplat till skolgårdar och förskolegårdar minskar

Vid förtätningen av Åkersberga ska antalet odefinierade ytor minimeras, något som kan vara positivt ur ett stadsbyggnadsperspektiv, bland annat genom effektivare markanvändning och tryggare och mer levande gaturum. I det mer täta Åkersberga ska dessutom skolor och förskolor enligt riktlinjerna anpassa utformningen till förutsättningarna i staden, bland annat genom storlek på utemiljöerna. Det är en utmaning att bygga tät stad utan att minska barns friytor och ytor för skol- och förskolegårdar. Ur ett folkhälso- och rättviseperspektiv finns det en risk kopplat till att friytor för barn minskar generellt. Risken med översiktsplanens riktlinjer är att både ytorna kopplade till skolverksamheter minskar samtidigt som antalet ”mellanrum” och odefinierade grönytor i tätorten begränsas och att barns platser i tätorten då minskar eller försvinner. Ytterligare en aspekt av detta är att kommunen enligt översiktsplanen ska sträva efter en lokalisering där skolor och förskolor kan samutnyttja parker, lekplatser och naturområden med allmänheten. Det finns en risk att samnyttjande av ytor får som konsekvens att friytorna kopplade till skolor och förskolor blir mindre då parken eller lekplatsen utanför ”räknas in” i skolans gård. Risk finns bland annat för ökat slitage, både på skol- och förskolegårdar, samt på de samutnyttjade ytorna. En annan risk är att det ökade antalet barn per vuxen

i utbildningsverksamheten gör att ytorna utanför skolgården i praktiken inte används så ofta och att friytorna i realiteten då blir små.

Förslag till arbete inom genomförandet av ÖP

- Boverkets riktlinjer för friytor, som är väl underbyggda, bör användas som riktlinjer i detaljplaneringen. Använd riktlinjer för friyta per barn kopplat till förskola och skola. Enligt Boverket kan ett rimligt mått utifrån antalet barn vara 40 m² friyta per barn i förskolan och 30 m² friyta per barn i grundskolan. Forskning visar att den totala storleken på friytan helst bör överstiga 3 000 m². På en gård som är mindre, oavsett antal barn, kan en barngrupp få svårt att utveckla lek och socialt samspel på ett sätt som tillgodoser deras behov. Brist på ytor för utevistelse kan försvåra barns inlärningsförmåga.
- I den fortsatta planeringen kan sociala utmaningar adresseras tydligare. Mångfald när det gäller ålder, kön, etnicitet och trosuppfattning är en viktig sådan. Begreppen mångfald och öppenhet begränsas i förslaget till att omfatta funktionsblandning i den fysiska miljön. Genom att analysera vilka sociala frågor som kommunen bedömer utgör utmaningar för framtida utveckling och hållbarhet, kan den fysiska planeringen bättre möta dessa utmaningar. Det kan till exempel röra gruppen utrikes födda som bedöms öka i betydelse när det gäller befolkningsutvecklingen generellt i Sverige de närmaste åren. Detta innebär en möjlighet och en utmaning – gruppen utrikes födda utgör

en demografisk möjlighet för kommunen och regionen, men innebär samtidigt en utmaning vad gäller social integrering och etablering på arbetsmarknaden. Kommunen bör bevaka möjligheterna till social integration.

- Utveckla en strategi för prioritering mellan de 14 lokala knutpunkterna. Strategin bör innehålla verktyg som gör det möjligt att bedöma möjligheter att etablera service och kollektivtrafik i en omfattning som behövs för att minska andelen bilberoende invånare på varje ort. Möjligen kan för vissa orter, till exempel i skärgården, bedömas acceptera ett visst ökat bilberoende under en period för att på lång sikt nå utvecklingsmålen.

Möten, trygghet och lokalt engagemang

Platser där människor kan mötas är en förutsättning för folkliv och kontakt mellan invånare. En trygg miljö innebär att alla kan röra sig under alla tider på dygnet utan att begränsas av rädsla. Ett lokalt engagemang i en stadsdel medför ett tydligare samband mellan en stadsdel och de människor som bor där och bidrar till att människor möts över olika grupper.

En väl sammanlänkad och orienterbar struktur, blandad bebyggelse, tillgång till mötesplatser och trygg stadsmiljö bidrar till att öka förutsättningarna för möten och engagemang.

Nuläge

Stadsstrukturen i Åkersberga har ett grovmaskigt gatunät och gaturum med bristande trygghet, vilket sammantaget ger en mindre attraktiv miljö för

fotgängare. Bristen på människor som rör sig till fots begränsar möjligheten till ett levande stadsliv som kan skapa möten mellan människor.

I Åkersberga och i kommunen finns återkommande evenemang och aktiviteter, bland annat kopplade till friluftsliv och idrott, som fungerar som mötesplatser och skapar lokalt engagemang och anknytning till platsen. Det finns dock önskemål om fler aktivitetsmöjligheter, både i Åkersberga och på landsbygden och i skärgården.

Översiktsplan 2040

Översiktsplanen har goda möjligheter att skapa ett levande och attraktivt Åkersberga med trygga gaturum och platser som sammantaget kan fungera som mötesplats för hela kommunen. Risker finns dock att den utveckling som planeras av de många lokala knutpunkterna kan vara svår att realisera parallellt med utvecklingen i centrala Åkersberga. Risken finns också att eventuell dagligvaruhandel i Rosenkälla och Stava syd negativt påverkar centrala Åkersbergas lokala handel som annars kunde vara en del av stadslivet.

+4 Mycket stora positiva konsekvenser om Åkersberga kan utvecklas till en attraktiv stadsmiljö och kommunal mötesplats

Förtätning i de centrala delarna av Åkersberga har potential att skapa ett mer attraktivt och levande centrum med möjlighet till möten och folkliv. Den tätare och mer lättpromenerade strukturen gör att fler människor rör sig på samma platser. När fler

invånare rör sig till fots eller med cykel i gaturummet uppstår också fler möjligheter till möten. Åkersberga har möjlighet att utvecklas till att bli en självklar kommunal mötesplats. En starkare centralort med fler levande gaturum och fler mötesplatser kan överlag också vara positivt för ungas möjligheter att hitta gemensamma mötesplatser. Översiktsplanens generella principer för ny bebyggelse och beskrivningen av olika bebyggelsetyper är tydligt formulerade och stödjer en positiv stadsutveckling genom bland annat sammanhängande gatuväv, småskaliga kvarter och bebyggelse i mänsklig skala. Fokus på huvudstråk och service hjälper också till att skapa aktiva gaturum med möjlighet till möten. På sikt kan Åkersberga utvecklas som en mötesplats av delregional betydelse.

+3 Stora positiva konsekvenser då de generella principerna för ny bebyggelse i översiktsplanen kan ge förutsättningar för trygga levande gaturum, platser och stråk

Översiktsplanens generella principer för ny bebyggelse och bebyggelsebeskrivning för den täta bebyggelseutvecklingen stödjer en tätortsutveckling som ger förutsättningar för trygga och levande gaturum och stråk samt allmänna platser. Då kvinnor generellt i högre utsträckning än män upplever otrygghet i det offentliga rummet, blir befolkade och trygga gaturum särskilt viktiga för att alla ska uppleva att de har möjlighet att röra sig fritt.

+2 Märkbara positiva konsekvenser då lokala knutpunkter kan skapa nya mötesplatser i tätorten och på landsbygden

Utveckling i utpekade servicenoder i Åkersberga samt på landsbygden/skärgården kan bidra till starkare mötesplatser för både invånare och besökare.

+1 Små positiva konsekvenser i och med förutsättningar för möten mellan barn och unga

Enligt riktlinjerna kan lokaler för utbildning, kultur, idrott och fritid samutnyttjas av utbildningsverksamhet och föreningsverksamhet. Samutnyttjande av lokaler kan skapa nya mötesplatser och kontaktytor och bidra till att barn och unga från olika delar av kommunen möts.

- 2 Risk för märkbara negativa konsekvenser om det inte går att utveckla levande mötesplatser med utökad service i alla utpekade lokala knutpunkter

I och med att det finns så många som 14 utpekade lokala knutpunkter utöver centrala Åkersberga, finns det risk att inte samtliga utpekade servicenoder kommer att kunna utveckla en funktion som mötesplats med utökad service. I värsta fall utvecklas bara bostäder i lokala knutpunkter, vilket skulle kunna innebära att fler invånare bor på platser med få mötesplatser och dåligt utvecklad lokal service. Bebyggelsestrukturen i flera av de utpekade knutpunkterna stödjer i dagsläget inte ett

aktivt gaturum varför utformningen av tilläggen i stadsmiljön blir mycket viktig för att uppnå önskat resultat.

En potentiell risk med att skapa många lokala knutpunkter som är tydligt knutna till avgränsade områden i kommunen är att man skapar inlåsnings-effekter när det gäller individers rörelsemönster. Konsekvensen kan bli att istället för att skapa mötesplatser för alla, skapas mötesplatser för människor och grupper som redan lever och verkar nära varandra.

- 2 Märkbara negativa konsekvenser för utvecklingen av mötesplatser i centrala Åkersberga och lokala knutpunkter om Rosenkälla blir en attraktiv målpunkt

Om Rosenkällas handelsområde utvecklas att bli en stadsdel med attraktiva målpunkter för kommunen finns det risk att det får negativ inverkan på möjligheten att uppnå folkliv på de mötesplatser man vill åstadkomma i centrala Åkersberga. Alltså att människor möts i Rosenkälla istället för i Åkersberga. Risken är större om inte de stationsnära samhällenas utveckling prioriteras och byggs ut före Rosenkälla. I ÖP är orterna lika högt prioriterade, men kommunen är samtidigt bunden av Sverigeförhandlingens överenskommelse att prioritera stationsnära bebyggelse.

Lokal ekonomi och socialt kapital

Med lokala verksamheter inom ett område kan en mer levande stadsdel skapas, med större förutsättningar för småföretagande, personlig service och en lokal ekonomi. Lokal handel och service har en viktig roll i samhällsekonomin och kan bidra med arbetstillfällen och skatteintäkter. Samtidigt kan sociala nätverk utvecklas som kan utgöra en grogrund för nya lokala initiativ och entreprenörskap.

Goda förutsättningar för etablering av verksamheter ges när stadsstrukturen är väl integrerad med lokaler i strategiska och attraktiva lägen. Kundunderlag och genomströmning, variation i utbud av lokaler och platser för möten är avgörande hållbarhetsfaktorer när det gäller den lokala ekonomin.

Det sociala kapitalet är de livserfarenheter, den kunskap och utbildning människor bär med sig. I ett samhälle där människor möts och kan utbyta erfarenheter och delta i varandras sociala och affärsmässiga nätverk, kan det sociala kapitalet komma till sin rätt. I samhällen som lyckas utnyttja det sociala kapitalet, fungerar samhällsinstitutionerna effektivare och initiativen i den lokala ekonomin blir fler.

Nuläge

Verksamhetsutbudet i kommunen är främst fokuserat till Åkersberga. Samtidigt som det finns gott om småföretag är kommunen som helhet en utpendlarkommun med ett relativt litet lokalt arbetsplatsutbud. De lokala verksamheterna utgör en blandning av olika stora företag med olika inriktning, vilket ger hög tålighet mot marknadsvängningar. Det finns några integrerade centrala stråk med förutsättningar för attraktiva lokallägen men dessa är

dåligt utnyttjade. Kvarter med blandstad är sällsynta. En del av handeln är istället lokaliserad i tätortens utkanter, där den inte bidrar till stadslivet. Lokala nätverk av entreprenörer är delvis starkt utvecklade.

Översiktsplan 2040

Översiktsplanen ger utrymme för ett stort antal nya verksamheter och verksamhetslokaler, där en stor andel lokaliserar i attraktiva lägen och i blandad stadsmiljö. Strategierna för att utveckla kommunens attraktivitet och identitet kan förväntas attrahera fler näringsidkare till nya lokaler. Det lokala underlaget för kommersiella verksamheter kommer att öka till följd av nya bostäder, men andelen besökare till kommunen kan också förväntas öka. Satsningar på utvecklad tillgänglighet för fotgängare och cyklister, ökar människors tillgång till lokal service och förutsättningar för lokala kommersiella verksamheter.

En större andel blandad stadsmiljö, medger fler miljöer och bättre möjligheter att såväl utveckla lokala nätverk som att ge utrymme för spontana möten mellan näringsidkare. Med en bättre sammankoppling mellan stadsdelarna, samt välutvecklade mötesplatser som lockar alla grupper av kommuninvånare, ökar möjligheterna att bygga breda nätverk, och bättre utnyttja det sociala kapital som finns hos olika grupper. Med bättre sammankopplingar ökar också tillgången till lokal service, till arbetsplatser och skolor. Det ökar tillgången till livschanser för främst resurssvaga grupper, vilket ger bättre möjligheter för samhället

att dra nytta av dessa gruppers sociala kapital. Den positiva utvecklingen av centralortens nätverk och lokala näringsliv kan i viss mån vara till nytta för näringsidkare på landsbygd och skärgård.

Riskerna är främst sammankopplade med utvecklingen av handel och viss typ av verksamheter i Rosenkälla och Stava syd som kan ha negativ inverkan på handeln och den kommersiella servicen i centrala Åkersberga.

+3 Stora positiva konsekvenser då kommunens attraktivitet utvecklas och väntas attrahera fler näringsidkare med större mångfald av verksamheter

Översiktsplanens tydliga strategi för att utveckla kommunens attraktivitet, med bland annat funktionsblandade stadsmiljöer och attraktiva mötesplatser, väntas locka fler näringsidkare till kommunen. Nya typer av verksamheter kan också väntas, då kommunens utbud av verksamhetsområden kompletteras med verksamheter i funktionsblandade stadsmiljöer. Verksamheterna kan ta i anspråk nya lokaler i funktionsblandade kvarter, men i viss omfattning också i nya verksamhetsområden. Viktiga delar i den nya attraktiviteten är en tydligare identitet, fler attraktiva stadsmiljöer samt tydligare satsning på kollektivtrafik med fler verksamhetslokaler nära spårburen trafik. Kommunens ökade attraktivitet för boende, med goda boendemiljöer och en attraktiv grönstruktur, bidrar till möjligheten att etablera verksamheter

där de anställda vill bosätta sig lokalt. Många nya lokaler väntas tillkomma i attraktiva lägen, inte minst intill spårburen kollektivtrafik (som är en av de viktigaste lokaliseringfaktorerna i Stockholms län). Verksamheternas tillgång till lokala kunder väntas bli bättre, då översiktsplanen medför en betydligt större täthet och ett större kundunderlag lokalt. Antalet besökare till kommunen kan också väntas öka, då attraktiva, promenadvänliga blandade stadsmiljöer har stor dragningskraft. Satsningen på gång- och cykeltrafik väntas öka tillgängligheten för dessa trafikslag, som står för den största andelen av den lokala handeln.

+3 Stora positiva konsekvenser då förslaget bedöms leda till en mer sammanhållen tätort med bättre möjligheter att ge utväxling på socialt kapital

Med en mer sammanhållen stadskärna, och fler attraktiva mötesplatser, ökar förutsättningarna för möten mellan olika typer av människor (såväl planerade möten som slumpartade). Detta ger bättre förutsättningar för att utveckla olika nätverk som kan fånga upp idéer, initiativ och kompetens. På så sätt erhålls bättre chanser att kunna ta tillvara olika gruppers sociala kapital. Den ökade sammanhållningen och tätheten i centralorten innebär också att det blir ännu lättare att nå lokal service, arbetsplatser, mötesplatser och skolor, inte

minst till fots och cykel. Detta ökar tillgången till livschanser, ett utvecklande och tillvaratagande av människors potential, erfarenheter och talanger, inte minst för resurssvaga grupper. Det som begränsar de positiva konsekvenserna, är svårigheten att tillräckligt tydligt skapa mötesplatser och aktiviteter som attraherar även de mest resursstarka kommuninvånarna, som till stora delar bor i segregerade områden utanför centralortens kärna.

+3 Stora positiva konsekvenser för besöksnäringen, då kommunens identitet utvecklas och tillgängligheten till natur- och kulturmiljöer utvecklas

Kommunen väntas bli mer känd för attraktiva stadsmiljöer, attraktiva mötesplatser och attraktiva målpunkter. Samtidigt stärks identiteten som skärgårdskommun i och med bättre tillgänglighet till målpunkter i skärgården med utvecklad kollektivtrafik och båttrafik.

+1 Små positiva konsekvenser för jordbruks- och skogsnäringar då lokala knutpunkter på landsbygden utvecklas

Utvecklingen av lokala knutpunkter på landsbygden kan ge bättre möjligheter till ett fungerande vardagsliv med tillgång till offentlig och eventuellt utvecklas kommersiell service. Eventuellt skulle dessa knutpunkter också utgöra större möjligheter till etablering av lokala marknader för olika gårdsprodukter eller bisysslor.

+1 Möjlighet till små positiva konsekvenser då utveckling av lokal service och verksamheter, bland annat i de lokala knutpunkterna, skapar en större lokal arbetsmarknad

Förtätning och fokus på en funktionsblandad bebyggelse med en bredd av verksamheter ger också möjlighet till en utvecklad lokal arbetsmarknad. Även om arbetsmarknaden i dag till stor del är regional möjliggör denna utveckling för lokala arbetstillfällen.

-1 Små negativa konsekvenser för jordbruksnäringen, då jordbruksmarker kring tätorten bebyggs eller blir mer svårbrukade

Ambitionen att förtäta Åkersberga och på så sätt skapa en levande småstadsmiljö med god kollektivtrafik och service innebär på vissa platser exploatering av jordbruksmarker. Det kan också få som konsekvens att åker- och betesmarker blir mer svårbrukbara för lantbrukarna. Enheter riskerar att bli för små för att fortsätta brukas eller för utspridda för att utgöra lönsam jordbruksverksamhet.

-3 Risk för stora negativa konsekvenser då handelsverksamhet vid Rosenkälla och Stava syd kan locka bilburna kunder på bekostnad av stadskärnans handel

Den fortsatta utvecklingen av handel vid Rosenkälla (utöver tidigare antagen detaljplan), och eventuell handel vid Stava syd, riskerar att dra kunder från stadskärnans handel. Handelsplatserna kommer att vara mycket lättillgänglig för bilburna kunder

och blir ett lockande alternativ inte minst för bilpendlare. Detta försämrar möjligheterna att utveckla stadskärnans handel, där bilen har sämre tillgänglighet. Detta minskar sammantaget möjligheterna att utveckla den kommersiella servicen i stadskärnan, som i sin tur är en viktig faktor för att skapa förutsättningar för möten och en levande stadskärna.

Förslag till arbete inom genomförandet av ÖP

- Beakta hållbarhetsperspektivet vid utveckling av Rosenkälla och Stava syd, bland annat avseende begränsad tillgång till dagligvaruhandel i dessa områden i syfte att förhindra negativa effekter på handeln i Åkersberga stad.
- Utveckla i tidigt skede översiktliga planer för Rallarvägen/Pilstugetorget handelsområde så att detta kan integreras i stadskärnan med tydliga, gena och attraktiva gång- och cykelstråk. Komplettera storskaliga lokaler och verksamheter med småskaliga.
- Utarbeta tidigt ett program för de allra viktigaste mötesplatserna med potential att locka besökare från alla delar av kommunen, och från andra kommuner. De viktigaste mötesplatserna behöver komma in tidigt i planarbetet för att kunna integreras i rörelsemönster, få attraktiva lägen (till exempel vid havet) och finnas med som en ekonomisk förutsättning för att kunna utföras med tillräcklig kvalitet.
- Anpassa åtgärder och prioriteringar till de utredningar om handel och efterfrågan som

planen föreskriver ska genomföras, så att en eventuell utveckling av flera handelsområden inte försämrar möjligheten för verksamheter att etableras i centrum.

Hälsa och säkerhet

I ett hållbart samhälle utsätts invånarna inte för risker som kan äventyra deras hälsa eller säkerhet. En tät stadsstruktur har många fördelar men kan också ha negativa konsekvenser på bland annat buller och luftkvalitet. Andra hälso- och säkerhetsaspekter som behöver beaktas vid planläggning är bland annat trafiksäkerhet, översvämningsproblematik, riskhantering, giftfria miljöer, klimatanpassning och strålning.

Nuläge

Österåkers kommun erbjuder som helhet en god livsmiljö. Risker och störningar är bland annat kopplade till det kustnära boendets risker vid eventuellt förhöjda vattennivåer. Den glesa bebyggelsestrukturen i tätorten skapar dåliga förutsättningar för en hälsosam livsstil i och med ett stort bilberoende. Dessutom riskerar vissa tätortsnära rekreationsområden att störas av kommande exploateringar. Biltrafiken kommer fortsatt att medföra risk för trafikskador under överskådlig tid. Risker finns kopplade till väg 276 som utgör sekundär led för farligt gods samt Roslagsbanan där det finns risk för urspårning. Båda dessa är också källor till buller. Det finns uppgifter om över 300 platser i kommunen där det på grund

av exempelvis tidigare olyckor eller drift av miljöfarlig verksamhet finns risk för markföroreningar.

Översiktsplan 2040

Översiktsplanens fokus på förtätning i stationsnära lägen och utveckling kring attraktiva lägen vid vatten bidrar till att planen också innebär en ökad risk för hälsa och säkerhet. Riskerna är främst kopplade till översvämningsrisker vid tätortsutveckling i centrala Åkersberga och bullerproblematik då fler bostäder kommer byggas i bullerutsatta lägen. Vid utveckling i utsatta lägen måste den höjda risknivån hanteras med olika typer av åtgärder för att uppnå en acceptabel risknivå. Om översiktsplanens riktlinjer följs och utredningar vidtas bedöms risknivån kunna bli acceptabel.

+2 Den föreslagna utvecklingen kommer att leda till att mark saneras och markföroreningar minskar, vilket ger möjligheter till åtminstone märkbara positiva konsekvenser. Möjlighet till acceptabel risk gällande förorenad mark, då planen anger en hög ambition och har tydliga riktlinjer för hantering av förorenad mark.

Det finns flera hundra kända platser i kommunen som är potentiellt förorenade. Enligt riktlinjerna ska föroreningar i marken och grundvattnet utredas vid planering eller annan exploatering där föroreningar misstänks. Vid förekomst av förorenad mark bedömer kommunen om marken fortfarande anses lämplig för ändamålet och vilka saneringsåtgärder som i så fall behöver vidtas. Detta bedöms tillräckligt för att inte utsätta människor eller miljö för risker.

+2 Märkbare positiva konsekvenser av att åtgärder mot skyfallsöversvämningar vidtas i befintlig bebyggelse. Möjlighet till acceptabel risknivå med hänsyn till skyfall, eftersom hänsyn ska tas vid ny bebyggelse

Enligt översiktsplanens riktlinjer bör inte byggnader och infrastruktur placeras i översvämningssoner och i vattnets naturliga flödesvägar och samlingsområden. Samhällsviktiga funktioner och bebyggelse bör inte placeras i områden som översvämmas vid ett 100-årsregn. Vid avsteg från detta bör det motiveras med utredningar, karteringar och riskbedömningar. Sammantaget bedöms dessa riktlinjer, om de följs, vara tillräckliga för att undvika att ny bebyggelse utsätts för risk i samband med kraftiga skyfall. Planen föreskriver samtidigt att åtgärder ska vidtas i redan bebyggda områden för att förhindra skyfallsöversvämning.

Möjlighet till acceptabel risknivå med hänsyn till att ny tätortsbebyggelse planeras i områden med risk för översvämning, då planen anger tydliga riktlinjer för ny bebyggelse

Flera områden som översiktsplanen pekar ut för bebyggelseutveckling ligger inom riskområden för översvämning. Det är i synnerhet aktuellt för den allra mest centrala utvecklingen av Åkersberga med tät utveckling i Kanalstaden och kring Åkers kanal. Områdena är strategiska för att uppnå stadsmässighet i de centrala delarna och är en viktig del i utvecklingen av en levande tätort. Det finns en uppenbar risk med att förlägga tät bebyggelse med både bostäder och verksamheter i områden

med översvämningssrisk. Östanå är ytterligare en plats där utveckling föreslås i områden som kan komma i konflikt med förhöjda vattenstånd. Detta gäller om utvecklingen sker längs kusten. Då bebyggelse planeras i dessa riskområden planeras åtgärder som höjning av marknivån, tät konstruktion samt upphöjda byggnader/konstruktioner med mera för att minska riskerna. Enligt översiktsplanens riktlinjer bör bebyggelse eller samhällsfunktioner av betydande vikt placeras minst 2,70 meter över havet och villor och fritidshus bör inte lokaliseras till översvämningsshotade platser. Avsteg från detta ska enligt riktlinjerna föregås av riskbedömningar. Om riktlinjerna följs och utredningar och riskbedömningar kan visa att riskerna sammankopplade med ett förändrat klimat och högre vattennivåer kan hanteras utan ökad risk för människor, viktiga samhällsfunktioner och övrig bebyggelse bedöms en acceptabel risknivå kunna uppnås.

Möjlighet till acceptabel risknivå med hänsyn till risk kopplat till farligt gods, då planen anger hög ambition och riktlinjer för att hantera risker

Flera av kommunens utpekade utvecklingsområden ligger längs väg 276 som utgör sekundär led för farligt gods. Riskutredning för centrala Åkersberga pekar på att riskerna kopplade till sekundär led farligt gods längs väg 276 genom de mest centrala delarna av Åkersberga är extremt små. Riktlinjerna i översiktsplanen anger att vid planläggning av bebyggelse

utmed vägar för transporter av farligt gods ska skyddsavstånd utredas och bebyggelsen utformas på ett sådant sätt att risker minimeras.

Möjlighet till acceptabel risknivå med hänsyn till risk kopplat till farlig verksamhet, då planen anger en hög ambition och tydliga riktlinjer för hantering av risker

Vid planering av bebyggelse i närheten av farlig och störande verksamhet och verksamheter som kan innebära särskild risk vid olyckor ska nödvändiga skyddsavstånd utredas och beaktas. Det är av vikt att även risker finns kopplat till närheten till spårväg, exempelvis oövervakade plankorsningar eller risk för urspårning för Roslagsbanan beaktas här.

Möjlighet till acceptabel risk gällande för utveckling av områden med risk för ras och skred förorenad mark eftersom planen anger tydliga riktlinjer för utredningar och åtgärder.

Enligt översiktsplanens riktlinjer ska utredningar och kartläggningar utföras om exploateringar planeras i områden där det finns risk för ras och skred. Det är känt, och anges i översiktsplanen, att Kanalstaden har stabilitetsproblem. Detta behöver åtgärdas vid en utveckling av stadsdelen.

-1 Små negativa konsekvenser då stor andel bostäder planeras i bullerutsatta lägen. Bullernivåer i enlighet med bullerförordningen bedöms kunna hållas och kommunen har ambitionen att erhålla bättre värden än denna

Det finns en potentiell bullerproblematik kopplat till bostadsbebyggelse intill infrastruktur. I Österåker är i synnerhet Roslagsbanan och väg 276 bullerkällor. Översiktsplanens strategi att bygga tätare inom befintlig tätort med ny bebyggelse i knutpunkter vid kollektivtrafik kommer göra att fler utsätts för trafikbuller. Även om inomhusmiljöer och uteplatser för nya bostäder klarar bullerförordningens krav kommer fler människor vistas på platser med högra trafikbullernivåer, vilket är negativt för hälsan. För att minska negativ hälsopåverkan från buller ska riktlinjer för buller beaktas. Planens riktlinjer tar sikte på en väsentligt bättre ljudmiljö än bullerförordningen medger, vilket ger goda förutsättningar för att ny bebyggelse ska kunna erhålla en god ljudmiljö.

-1 Små negativa konsekvenser då tätare bebyggelse med integrerade trafikrum kan skapa sämre luftkvalitet lokalt

Ambitionen om att förtäta i centrala Åkersberga och skapa en levande stad med småstadskaraktär som även blir en stark kommunal målpunkt leder sannolikt till att biltrafiken kommer att öka i de centrala delarna av tätorten. Med en tät kvartersstad med integrerad biltrafik i, riskerar luftkvaliteten lokalt att bli sämre. Det kustnära läget ger dock förutsättningar för en god luftomväxling.

Förslag till arbete inom genomförandet av ÖP

- Upprätta organisatoriska möjligheter att arbeta strategiskt med hälsa och säkerhet, så att frågor kring säkerhet och hälsa, t.ex. buller, kan lösas

med strategiska åtgärder och inte måste hanteras helt inom enskilda detaljplaner.

Investeringsvilja och projektekonomi

En avgörande faktor för viljan att bygga bostäder är att det finns en identitet som kan locka bostadsköpare. Det finns också sju betydelsefulla stadsbyggnadskvaliteter som visat sig påverka fastigheters värde, vilket samtidigt påverkar viljan att investera och bygga bostäder: Närhet till city, Närhet till spårstation, Tillgång till gång- och gatunät, Tillgång till urbana verksamheter, Tillgång till park, Närhet till vatten och Kvartersform. Många av dessa kvaliteter har betydelse också för viljan att investera i verksamheter. Företag söker sig i allt större utsträckning till attraktiva livsmiljöer, för att kunna rekrytera personal med krav på attraktiva miljöer. Tillgången till spårstation utmärker sig som den allra viktigaste lokaliseringsfaktorn.

Projektekonomi i bebyggelseprojekt är beroende av exploateringskostnader, bland annat för grundläggning i svåra lägen med risk för skred och översvämning. Den är också beroende av kostnader för infrastruktur, som kan hållas lägre i sammanhållen bebyggelse. I en sammanhållen bebyggelse med finmaskigt gatunät har man lättare att vara flexibel vad gäller etapper, än i tydligt avgränsade enklaver av bebyggelse.

En tydlig vision för att utveckla kommunens identitet, varumärke och hållbarhet, kopplad till en tydlig strategi för att genomföra visionen, ökar sannolikheten för att investerare ser en god affär i att investera i kommunen.

Nuläge

Åkersberga växer i dagsläget och det finns både planer och efterfrågan på bostäder. Det finns flera

kollektivtrafikhärlägen i kommunen med goda regionala pendlingsmöjligheter där en fortsatt bebyggelseutveckling kan ske. Det skärgårdsnära läget och utbudet av service i tätorten borde också kunna bidra till attraktivitet för boende. I övriga delar av kommunen finns i första hand tryck på avstyckningar och omvandling av fritidshus, medan efterfrågan på att komplettera befintliga bystrukturer är låg. Attraktiviteten för företagare och verksamheter att etablera sig i kommunen är också relativt låg.

Översiktsplan 2040

Översiktsplanen pekar ut en tydlig strategi för att utveckla kommunens identitet och attraktivitet, inte minst genom att utveckla attraktiva stadsmiljöer och tillgång till en attraktiv skärgårdsmiljö och grönsstruktur. Förslaget väntas leda till att de flesta viktiga stadskvaliteter som påverkar efterfrågan på bostäder påverkas positivt. Med en högre betalningsvilja för bostäder, väntas också investeringsviljan öka. Förslaget väntas också på andra sätt utveckla kommunens identitet och varumärke på ett sätt som ökar investeringsviljan. Vissa nyckelprojekt kan vara behäftade med dyrare tröskelinvesteringar, vilket begränsar investeringsviljan i dessa projekt. En precisering av målen med utvecklingen av de olika stadsdelarna, tillsammans med en tydligare prioritering mellan utveckling av dessa, kunde tydliggöra spelreglerna och underlätta ytterligare för investerare och byggare.

+4 Mycket stora positiva konsekvenser till följd av att kommunens attraktivitet ökar och identitet stärks

Översiktsplanen bedöms leda till en utvecklad attraktivitet och stärkt identitet för kommunen. Då kommunen redan idag har många positiva förutsättningar, bland annat läget i regionen, attraktiva boendemiljöer och grönstruktur, frånvaron av stigmatiserade stadsdelar med mera, väntas ett utvecklat och stärkt varumärke få stor betydelse för investeringsviljan.

+3 Stora positiva konsekvenser väntas då flera viktiga stadskvaliteter utvecklas i tätorten

Många av de stadskvaliteter som visat sig påverka viljan att betala mer för bostäder kommer att utvecklas på ett påtagligt sätt med översiktsplanen. Med en tätare, mer sammanhållen stadskärna, blir det möjligt att förbättra utbudet av urbana aktiviteter samtidigt som ett promenadbart gatunät utvecklas och stadsdelar med tydlig kvartersform utvecklas. En stor del av den nya bebyggelsen utvecklas också med ”närhet till spärstation”, ”tillgång till park” samt ”närhet till vatten”. Närheten till Stockholms city, som är ytterligare en attraktivitetsfaktor, kan upplevas bättre med mer attraktiv och effektiv koppling till spärtrafiken. Då kvaliteter som påverkar betalningsviljan för bostäder ökar, bedöms investeringsviljan följa efter.

-2 Risk för märkbara negativa konsekvenser till följd av höga exploateringskostnader för vissa nyckelområden

Samtidigt som attraktiviteten kan bli hög i exempelvis Kanalstaden finns översvämningsrisk och stabilitetsproblematik i området. Dessa förutsättningar kräver speciallösningar som kan bli kostsamma vilket kan försämra projektekonomi och således investeringsviljan.

Förslag till arbete inom genomförandet av ÖP

- Utvecklingen av bostadsmarknaden och Åkersbergas attraktivitet och identitet har stort stöd i översiktsplanen. Varumärken är dock känsliga. Kommunen bör därför tidigt prioritera viktiga profilprojekt som kan förväntas utveckla attraktivitet och identitet i tätorten, på landsbygden och i skärgården. Dessa projekt bör planeras och följas noga, så att inte möjligheter förbyts i negativ publicitet.

Transport och infrastruktur

Transportenergi

Transporter bidrar till en stor del av de samlade utsläppen av klimatgaser men de kan också bidra med andra negativa konsekvenser som buller, andra luftföroreningar och att de tar plats i staden och naturen. Det är angeläget att utveckla strukturen i våra städer och regioner så att den blir så effektiv som möjligt genom att för det första minska behovet av transporter och för det andra främja hållbara alternativ.

Bedömningen för transportenergi har här delats upp i ett antal delfaktorer:

Närhet till service och mötesplatser

När boende har tillgång till vardaglig service i sitt närområde minskar behovet av resande vilket bidrar till ett mer hållbart levnadssätt. Möjligheterna att utföra sina ärenden till fots, med cykel eller med hjälp av kollektivtrafiken ökar. För att skapa underlag till service och attraktiva mötesplatser är det av stor vikt att staden är tillräckligt tät och blandad med bostäder, arbetsplatser, grönytor med mera.

Tillgänglighet för gående och cyklister

När olika områden planeras och sammankopplas med varandra genom attraktiva, trygga och tillgängliga stråk ökar möjligheterna att transportera sig på ett mer hållbart sätt både ur klimat-, stadsmiljö- och hälsoperspektiv. Barnperspektivet är också viktigt i sammanhanget. När barn själva kan ta sig till skola och andra målpunkter ökar deras rörelsefrihet och hälsa. Det är också positivt om det finns stråk och nät med olika funktion, exempelvis gröna rekreativa stråk för gång och cykel separerade från annan trafik som komplement till stråk i blandtrafik. Stråk för gång och cykel i närhet av annan trafik kan dock öka tryggheten då närvaron av andra trafikanter oftast blir högre.

Tillgänglighet till kollektivtrafik

I en attraktiv kollektivtrafik är stråken gena och prioriterade med trygga hållplatser som är integrerade med mötesplatser och servicepunkter. För att det ska vara möjligt för kollektivtrafikmyndigheterna att tillhandahålla en attraktiv kollektivtrafik krävs tillräckligt underlag av människor. För att få ett tillräckligt underlag av människor är det viktigt att staden byggs tät, blandad och att bebyggelse i stationsnära lägen prioriteras.

Effektivt och orienterbart gatunät

Ett tydligt väg- och gatunät med vägvisning gör det enkelt att förstå var man befinner sig och hur man kan förflytta sig mellan viktiga målpunkter. Ett finmaskigt nät inte minst för gång och cykel ökar effektiviteten och tillgängligheten. Strategiska parkeringslösningar bör göra det lätt att byta från cykel och bil till kollektiva färdmedel.

Nuläge

Det förhållandevis goda utbudet av verksamheter i Åkersberga, samt att den största delen av befolkningen finns i tätorten, gör att behovet av resor för att klara av vardagen skulle kunna begränsas och att resorna kan hållas korta och göras till cykel eller fots. En alltför stor del av resorna görs ändå med bil. Den höga andelen bilresor kan bland annat bero på kultur, bebyggelsestruktur, avsaknad av beteendepåverkande åtgärder, infrastruktur och lokaliseringen av handel i tätorten. Det höga användandet av bil påverkas också av att förutsättningarna för gång- och cykeltrafik överlag är bristfälliga. Det finns brister i dagens gång- och cykelnät i Åkersberga. Strukturen i kommunen som helhet gör kommunen svår att försörja med attraktiv kollektivtrafik, särskilt i skärgården. Roslagsbanan är dock en stark och viktig stomme i kollektivtrafiken som underlättar regional pendling till och från kommunen.

Översiktsplan 2040

Genom att förtäta med funktionsblandad bebyggelse i de kollektivtrafikstarka stationsnära lägena för Roslagsbanan finns goda möjligheter att skapa en tätortsutveckling med minskat transportarbete och hållbara transportmöjligheter. Prioriteringen mot gång och cykel som redovisas i översiktsplanen är också mycket positiv ur ett hållbarhetsperspektiv. Sammantaget kan ett utvecklat transportsystem som prioriterar gång, cykel och kollektivtrafik bli tillgängligt för fler. Kommunens ambition om att koppla samman stadsdelar, vilket är ett viktigt steg i

utvecklingen av ett hållbart transportsystem, redovisas inte tydligt i plankarta. Det är i synnerhet viktigt för hållbarheten att kopplingarna till och mellan de lokala knutpunkterna blir effektiva och attraktiva. En risk finns också om en utveckling av bostäder sker i de olika lokala knutpunkterna utan att en attraktiv kollektivtrafik säkerställs parallellt. Då skapas fler bilburna hushåll.

+4 Möjlighet till mycket stora positiva konsekvenser till följd av minskat transportarbete tack vare förtätning i kollektivtrafiknära lägen

Prioriteringen av förtätning kring Roslagsbanans stationer och lokala knutpunkter i kollektivtrafiklägen ökar resandeunderlaget för kollektivtrafik och möjliggör en mer attraktiv kollektivtrafik. Om knutpunkterna kan utvecklas till blandade stadsdelar med serviceutbud och arbetsplatser finns också möjligheten att minska transportbehovet. Hur de förtätade områdena utformas är avgörande för framkomligheten för gång och cykel och kollektivtrafikens attraktivitet. Det gäller både lokalisering av bostäder, arbetsplatser och service, utformning av byggnader, parkeringslösningar för cykel och bil samt naturligtvis vägnätet för gång och cykel.

+4 Möjlighet till mycket stora positiva konsekvenser till följd av trafikprioritering mot hållbara transportsätt

Ambitionen är hög när det gäller önskan om att få människor att välja hållbara transportmedel. Gång- och cykeltrafik ska prioriteras och kollektivtrafiken

utvecklas genom att få ta plats, utformas tryggt och ha god framkomlighet. Hållbara trafikslag ska också prioriteras ekonomiskt när det gäller kommunala insatser. Transportkartan i översiktsplanen lyfter planerade regionala cykelkopplingar samt ett mer utvecklat gång- och cykelnät i tätorten.

+3 Stora positiva konsekvenser gällande utveckling av ett mer tillgängligt transportsystem

Ett bilorienterat transportsystem begränsar rörligheten för en stor andel av befolkningen, exempelvis för barn och unga och personer utan tillgång till bil. Översiktsplanens prioritering av gång, cykel samt utvecklad kollektivtrafik kan få positiva konsekvenser för rörligheten och tillgängligheten för en större del av befolkningen. Generellt sett har kvinnor lägre bilinnehav än män, varpå ett mindre bilorienterat transportsystem även skulle kunna få positiva konsekvenser för kvinnors möjlighet att göra sina vardagliga resor. Om Österåker styr transportsystemet mot att bli tillgängligt och utformat för att möta alla människors behov oavsett ålder och kön och behov skapas ett mer rättvist transportsystem som också kan bidra till minskad miljöpåverkan genom ökad andel gång, cykel och kollektivtrafik.

+2 Märkbara positiva konsekvenser då vägnätet kopplas samman

Enligt riktlinjer ska vägnätet planeras med tydlig struktur som är sammankopplad. Ett sammanhängande gatunät lyfts också bland de generella principerna för ny bebyggelse. Detta är positivt för effektiviteten och orienterbarheten i gatunätet. Konsekvenserna begränsas av svårigheterna att åtgärda befintliga strukturer i tätorten, men gynnas av att planerade nya områden kommer att utgöra en betydande andel av den framtida tätorten.

-2 Risk för märkbara negativa konsekvenser om bebyggelseutveckling och utveckling av kollektivtrafik inte sker parallellt i de lokala knutpunkterna och inte samordnas med andra åtgärder

Vissa av de lokala knutpunkterna har kollektivtrafik idag medan andra saknar effektiv kollektivtrafikkoppling. En attraktiv kollektivtrafik måste utvecklas parallellt med en bebyggelseutveckling i dessa knutpunkter. För att åstadkomma hållbara resmönster som dessutom kan fånga upp de som idag bor i områdena och är bilburna krävs också att andra åtgärder vidtas parallellt. Exempelvis parkeringsåtgärder och andra beteendepåverkande åtgärder. ÖP föreskriver att kollektivtrafik ska utvecklas parallellt med bostäder och service i knutpunkterna, men kommunen inte full rådighet över kollektivtrafiken.

-2 Märkbara negativa konsekvenser då bebyggelseutveckling på Ljusterö kan leda till ökat bilberoende

En förtätning i redan befintliga bebyggelseområden i skärgården kan stärka möjligheterna till en levande skärgård. Samtidigt har en stor del av utvecklingsområdena på Ljusterö långt till utpekad lokal knutpunkt med service. Det innebär att nya boende i stor grad blir beroende av bil för att klara sina vardagliga resor.

Förslag till arbete inom genomförandet av ÖP

- För att verkligen öka andelen resenärer för gång, cykel och kollektivtrafik krävs att dessa prioriteras på bekostnad av enkelheten i att ta bilen. Transportstrategin förtydligar vad prioritering av gång, cykel och kollektivtrafik innebär för Österåker, till exempel vad gäller standard, fördelning av ekonomiska medel, yta eller något annat.
- De regionala kopplingar kan förtydligas för att tydligare visa kommunens ambitioner om vilka kopplingar som är befintliga och vilka som utgör kommunens målbild och som kommunen vill verka för att göra verkliga.

Kretsloppssystem och miljöteknik

I ett hållbart samhälle är energianvändningen låg och klimatpåverkande utsläpp och andra utsläpp minimeras. Resursförbrukningen inordnas i hållbara kretslopp för material, vatten och näring, helst på en lokal skala för att i så stor utsträckning som möjligt minska behovet av transporter. Våra beteenden och vanor och hur dessa påverkar vår miljö och omgivning måste uppmärksammas för att vi ska kunna uppnå mer hållbara system.

Nuläge

Systemen för energi och vatten i kommunen är storskaliga och erbjuder sällan möjlighet att sluta kretslopp lokalt. De ses ändå som förhållandevis hållbara då de erbjuder effektiva lösningar och täcker en stor del av kommunens hushåll. Lösningar för vatten och avlopp utanför det kommunala verksamhetsområdet riskerar dock att belasta miljön. Insamling av matavfall skapar möjligheter till energiframställning.

Översiktsplan 2040

De storskaliga lösningarna för kommunalt vatten och avlopp som planeras kan ses som relativt hållbara. Även möjligheten till biobränsleddad fjärrvärme är positiv ur hållbarhetssynpunkt. Kommunens avfallssystem är transportintensivt då det bygger på regionala lösningar.

+3 Stora positiva konsekvenser då översiktsplanen anger en tydlig ambition för utveckling av hållbar elproduktion och hållbart byggande, samt anger riktlinjer för hur detta kan främjas

Kommunen har inom den egna organisationen en ambition om att minska energianvändningen och ställa om till förnybara energislag. Översiktsplanen saknar dock tillräckligt tydligt uttalad plan/ambition för förnybar elförsörjning samt energieffektivt och miljövänligt byggande för den tillkommande bebyggelsen. Med många tillkommande bostäder och verksamheter kan den ökade energianvändningen inom bebyggelsen komma att bli påtaglig om inte modern teknik används, exempelvis passiv- eller plusenergitekniker.

+2 Märkbare positiva konsekvenser då storskaliga VA-lösningar planeras i kommunens utvecklingsområden

En fortsatt satsning på storskaliga VA-lösningar kan ses som en hållbar utveckling, även om kretslopp inte sluts lokalt. Den övergripande prioriteringsordningen för VA-utbyggnad bedöms vara i linje med översiktsplanens utbyggnadsförslag och bedöms hållbar.

+2 Möjlighet till märkbare positiva konsekvenser då ny bebyggelse i tätorten sannolikt går att koppla till ett utvecklat fjärrvärmenät

Det biobränsleddade fjärrvärmeverket i Åkersberga förser de centrala delarna av tätorten med energi från förnybara energikällor. Kapaciteten hos verket beräknas kunna räcka för planerad utveckling av tätorten till 2040. Med hänsyn till att en stor del av den tillkommande bebyggelsen planeras i tätorten

bedöms energiförsörjningen gällande värme kunna lösas på ett hållbart sätt. Det är dock i detta skede oklart hur fjärrvärmenätet kommer att utvecklas.

-2 Märkbare negativa konsekvenser då kommunens avfallshantering är transportintensiv

Kommunen är beroende av ett regionalt omhändertagande av avfall vilket är transportintensivt.

Grön- och blåstruktur

Identitet och kulturmiljö

En plats identitet beror av dess karaktär rent geografiskt, landskapets former och naturmiljö, men också i allra högsta grad av kulturella yttringar. Identitet skapas genom att människor relaterar till sin omgivning, detta hänger starkt ihop med hur historisk och nutida användning har präglat landskapet. Identitetsskapande element kan vara kulturhistoriska miljöer som berättar om platsens historia, geologiska landskapselement och uttrycksfull arkitektur men också levande kulturyttringar och aktiviteter (vilket behandlas vidare under Möten trygghet och lokalt engagemang)

Nuläge

Roslagens landskap och länets skärgårdslandskap är identitetsstarka begrepp som båda finns representerade i kommunen. Potentialen kopplat till denna identitet är inte fullt utnyttjad. Flera historiska landskap från olika epoker och med olika innehåll

finns i kommunen. Denna historiska koppling och de för kommunen viktiga identitetsbärarna har dock bristfällig koppling till tätortens helhetskaraktär. I kommunen finns flera identitetsskapande platser och aktiviteter, främst kopplade till centralorten.

Översiktsplan 2040

Översiktsplanen ger möjligheter för Åkersberga att utveckla sin identitet mot en attraktiv och levande småstadsmiljö. Samtidigt finns potential att stärka hela kommunens skärgårdsidentitet med nya mötesplatser vid kusten och nya föreslagna kopplingar till skärgården. Samtidigt riskerar delar av kommunens kulturhistoriskt värdefulla områden att påverkas negativt av översiktsplanens föreslagna bebyggelseutveckling, exempelvis i Roslags-Kulla, Östanå och Wira.

+3 Möjlighet till stora positiva konsekvenser då Åkersberga har möjlighet att utveckla sin identitet till att bli en attraktiv stad med småstadskaraktär

Åkersberga tätort utvecklas mot vattnet och kan på så sätt stärka vattenkontakten och kopplingen till skärgårdsidentiteten. Genom förtätning och utveckling i centrum enligt översiktsplanens gestaltungsprinciper har Åkersberga också möjlighet att utveckla sin identitet till en levande stad med småstadskaraktär.

+2 Möjlighet till märkbara positiva konsekvenser genom att kommunens skärgårdsidentitet stärks

Översiktsplanen pekar ut lokala knutpunkter i skärgården och ger förslag på olika nya båtkopplingar att utreda för att stärka transporter till och från skärgården. Även skapandet av nya mötesplatser vid kusten, både i Åkersberga och på landsbygden och på öarna kan stärka skärgårdsidentiteten.

-2 Risk för märkbara negativa konsekvenser för värdefulla kulturmiljöer till följd av exploatering

Flera värdefulla kulturmiljöer sammanfaller med utpekade utvecklingsområden. Det gäller exempelvis i och kring Åkersberga tätort, bland annat runt Åkers kanal samt utvecklingen i Roslags-Kulla, Östanå och Wira. Översiktliga riktlinjer för att bevara kulturhistoriskt värdefulla byggnader och beakta kulturhistoriskt värdefulla landskap finns i översiktsplanen. Kulturmiljöfrågor ska även utredas vidare i detaljplanskeden för värdefulla områden. Det kvarstår dock en risk för att exploatering kan skada värdet och upplevelsen av kulturmiljöerna.

Grönstruktur för rekreation

En hållbar rekreativ grönstruktur karaktäriseras av tillgänglighet för människor, sammanhängande grönstruktur som möjliggör rörelse mellan olika områden och variation av rekreativa kvaliteter som kan ge rika upplevelser och många aktiviteter.

Nuläge

Österåkers varierade landskap gör att kommuninvånare och besökare i Österåkers kommun som helhet har ett brett utbud av rekreativa kvalitéer. I flera fall är dock tillgängligheten till och kopplingen mellan rekreationsområdena dålig eller inte tillräckligt undersökt. I viss mån finns också brist på variation av funktioner i tätortens rekreationsområden.

Översiktsplan 2040

Översiktsplanens riktlinjer om att invånarna ska ha tillgång till parker och närmatur inom 300 meter ses positivt och kan, om den efterföljs, ge en god tillgång till grönstruktur för Österåkersborna. Den utpekade grönstrukturen med rekreationsområden, stråk och gröna entréer har också möjlighet att skapa en långsiktigt hållbar tillgång till rekreativa områden. Risken finns dock att flera olika värdefulla naturområden bebyggs då dessa pekats ut för bebyggelseutveckling i markanvändningskartan.

+3 Stora positiva konsekvenser då riktlinje för tillgång till parker och närnatur preciseras

Riktlinjen att Österåkersborna ska ha tillgång till parker och närnatur inom 300 meter är en tydlig utgångspunkt för fortsatt planering och stärker förutsättningarna för hållbar bebyggelseutveckling med tillgång till vardagsrekreation. Närheten till grönytor är extra viktig för barn som inte har fri rörlighet på samma sätt som vuxna och inte har möjlighet att röra sig lika långa sträckor som vuxna. För barn kan 300 meter dock vara en relativt lång sträcka.

+3 Stora positiva konsekvenser för den rekreativa grönstrukturen

Kommunens sammanhängande större rekreativa grönområden finns utpekade i grönstrukturkarta och avspeglas i huvudsak i markanvändningskartan. Områden med rekreationsvärden finns också på hänsynskarta för att säkerställa deras värden vid bebyggelseutveckling. Enligt riktlinjerna ska både tillgänglighet och tillgång till grönstrukturen säkerställas. Det ger en grund för att utveckla och bevara kommunens viktiga rekreativa grönområden.

Översiktsplanen pekar även ut gröna entréer och större målpunkter i grönstrukturen. God

tillgänglighet och trygga passager till större tätortsnära grönområden är av vikt för barn och ungas möjlighet att kunna ta sig till rekreationsområden.

Ambitionen är också att utveckla rekreativa stråk som kopplar ihop kommunens naturområden, bland annat längs kusten och kring Åkersberga. Dessa stråk finns beskrivna i översiktsplanen vilket hjälper förståelsen och ökar deras tyngd i den fortsatta planeringsprocessen. Åkersbergastråket är förlagt på ett sätt så att alla de utpekade servicenoderna har nära tillgång till det.

Förslag till arbete inom genomförandet av ÖP

- Riktlinje om avstånd till grönområde kan kompletteras med riktlinje för tillgång till närpark och park. Barn, äldre och personer med olika funktionsvariationer är i stort behov att ha närhet till park och grönska för att kunna tillgodose sitt behov av bostadsnära rekreation. Att ha närpark inom 50 meter pekas i rapporten Gröna områden i planeringen (Boverket) ut som en rekommendation.

Grönstruktur för ekosystemtjänster

Ekosystemtjänster är alla de varor och tjänster som produceras av jordens ekosystem, både de vilda och de mänskligt påverkade. En hög biologisk mångfald är grundläggande för att ekosystemen ska vara motståndskraftiga på lång sikt, för detta krävs utrymme för många olika typer av biotoper och spridningssamband mellan dem. För den översiktliga grönstrukturen är det också särskilt viktigt att lyfta ekosystemens producerande tjänster i form av jordbruk och skogsproduktion samt deras reglerande funktion för klimat.

Nuläge

I kommunen som helhet finns områden med hög biologisk mångfald men det bristfälliga skyddet och skötseln av flera av dessa riskerar att värdena på sikt kan komma att minska. Den på många håll ineffektiva stadsstrukturen i tätorten gör att det å ena sidan finns relativt gott om grönstruktur, som å andra sidan sällan är mångfunktionell sett ur ett ekosystemperspektiv. I kommunen finns producerande ekosystemtjänster i form av både aktivt jord- och skogsbruk. Jordbruksarealerna, i synnerhet i anslutning till tätorten, är dock utsatta för exploateringsstryck.

Översiktsplan 2040

Ambitionen i riktlinjerna är att bevara och skydda områden med höga biologiska värden. Med en

utpekad grönstruktur ges möjligheter att samplanera grön och byggd struktur till en fungerande helhet där ekosystemtjänsterna kan utnyttjas effektivt. Grönstrukturen överlagras dock på flera håll av föreslagen exploatering med bostäder och verksamheter, vilket skapar oklarhet kring strukturens betydelse. Flera värdefulla naturmiljöer kan därför bedömas vara utsatta för risk för exploatering. Förslaget tar generellt god hänsyn till den regionala grönstrukturen, men står i konflikt med två utpekade svaga samband, som riskerar att bli ännu svagare, främst genom utvecklingen av Rosenkälla och Stava syd. Tätortsutvecklingen kommer att inkräkta på den tätortsnära jordbruksmarken. Arealen av tätortsnära grönområden kommer också att minska, med följden att kapaciteten i tätortsnära ekosystemtjänster, som till exempel luftrening eller klimatutjämning försvagas.

+3 Möjligheter till stora positiva konsekvenser som följd av utpekad lokal grönstruktur

Den föreslagna översiktsplanen beskriver ett förslag till lokal grönstruktur som kan bidra till att utveckla en grönstruktur som är väl integrerad med bebyggelsen. Grönstrukturen fokuserar dock på rekreationsvärden och mindre på ekologiska värden och spridningssamband. Den föreslagna grönstrukturen överlappar också med föreslagna utvecklingsområden, vilket gör att avvägningen mellan strukturerna skjuts på framtiden. Den sammanhängande grönstrukturen

i östra och delvis även västra kommunen värnas från exploatering vilket ger goda förutsättningar för levande naturmiljöer med biologiska värden och producerande ekosystemtjänster.

+/- 0, Risk för konflikter mellan utpekade bebyggelseområden och utpekade hänsynsområden

Naturområden med höga naturvärden pekas ut för bebyggelse i bland annat Margretelundsparken, Kungsängens våtmarker, Storträsket, Norrö och Solberga, intill tätorten, samt vid Wiren, Östanå och Roslags- Kulla på norra Fastlandet. På Ljusterö berörs objekt med höga naturvärden intill sjön Skären och vid Skogshult. Samtidigt beskriver ÖP:s riktlinjer att hänsyn till värdefull natur ska tas inom den mer detaljerade planeringen. Natur där särskild hänsyn ska tas pekas också ut på karta. Dessa riktlinjer innebär goda möjligheter att hantera planeringen så att hänsyn genomförs i praktiken.

-2 Märkbara negativa konsekvenser om den regionala grönstrukturens (de gröna kilarna) svaga samband försvagas ytterligare och kilens värdekärnor påverkas

Den föreslagna utvecklingen av Rosenkälla, Ullna gård och Stava syd riskerar att på ett betydande sätt försvaga ett viktigt ekologiskt och rekreationsvärdefullt stråk inom den regionala grönkilen. Försvagningen sammanfaller med grannkommuners förslag vilket riskerar att skapa en stor påverkan på

kilen. Ett annat svagt samband, som löper mellan Säby och Åkerstorp, ska enligt ÖP dock utvecklas och förstärkas. Den föreslagna utvecklingen av Solberga riskerar att påverka en av kilens värdekärnor. Vid Östanå och Wira berörs två av kommunens mest värdefulla naturområden som också ingår i värdekärna för kilen. Tydliga riktlinjer i översiktsplanen anger att vid detaljplanering ska specifika hänsyn tas till utpekade spridningssamband och att spridningssambanden analyseras och utvecklas strategiskt tillsammans med rekreationsvärden, kulturmiljövärden och ekosystemtjänsternas värden. Detta är viktiga åtgärder med hänsyn till den planerade utvecklingen i de svaga sambanden. En negativ konsekvens kan dock vara svår att helt undvika med hänsyn till ianspråktagandet av naturmark.

-2/-3 Risk för märkbara till stora negativa konsekvenser då kapaciteten för tätortsnära ekosystemtjänster minskar till följd av exploatering av tätortsnära grönytor

Förtätningen av Åkersberga tätort förväntas innebära en mer effektiv markanvändning där grönytor med få funktioner och låga naturvärden tas i anspråk, medan kvarvarande ytor ges fler funktioner och högre kvalitet. Det finns dock en risk att det är svårt att kompensera förlust av ytor med högre kvalitet, vilket skulle minska kapaciteten för tätortsnära ekosystemtjänster. Det gäller tjänster som klimatreglerande grönytor (buffrar temperatur), luftrenande

vegetation, biotoper för pollinatörer och skadedjursreglerande arter.

-3 Risk för stora negativa konsekvenser då tätortsnära jordbruksmark bebyggs och styckas upp

Flera av de tätortsnära jordbruksmarkerna berörs av de utpekade utvecklingsplanerna. Detta minskar möjligheterna till lokal odling, lokala kretslopp och lokal försörjningssäkerhet. Planen föreskriver riktlinjer för vad som kan betraktas som ett ”väsentligt samhällsintresse” i lagens mening, vilket minskar risken för att jordbruksmark tas i anspråk annat än i situationer av stor betydelse för utvecklingen av andra hållbarhetsaspekter. Tätortsutvecklingen bedöms också riskera en uppstyckning av åkermark och odlingsområden och tillföra nya barriärer för bland annat jordbruksmaskiner, vilket kan försvåra för det tätortsnära jordbruket. Även vid utveckling av Östanå, Roslags-Kulla och Åsättra finns potentiella konflikter mellan utveckling av bebyggelse och bevarande av jordbruksmark.

Förslag till arbete inom genomförandet av ÖP

- Utarbeta riktlinjer för hur ny bebyggelse kan knyta an till tätortsnära jordbruksmark så att jordbruksmarken vid behov kan utvecklas för stadsnära odling, matpark eller kontraktsodling. Riktlinjerna ska också beskriva hur hänsyn kan tas till tätortsnära jordbruksmark vad gäller bland

annat tillgänglighet för maskiner, arrondering, m.m.

Blåstruktur för ekosystemtjänster

Ekosystemtjänster är alla de varor och tjänster som produceras av jordens ekosystem, både de vilda och de mänskligt påverkade. För den översiktliga blåstrukturen är det särskilt viktigt att lyfta den biologiska mångfalden i värdefulla vattenbiotoper, möjligheterna till produktion av dricksvatten, ekosystemens vattenrenande och reglerande funktion samt status för matproduktion och fiske.

Nuläge

Dagvattenhanteringen gällande både rening och fördröjning i tätorten är bristfälligt undersökt, även om potential för lokalt omhändertagande finns. Detsamma gäller kunskaperna om de marina naturvärdena i ytterskärgården, som även de är bristfälliga. Den stora tillgången till naturliga vatten med förhållandevis god ekologisk status ger sammantaget en relativt hållbar struktur.

Översiktsplan 2040

Riktlinjerna anger att värdefulla vattenmiljöer ska bevaras och att kompensationsåtgärder ska genomföras om ingrepp sker i värdefulla vattenmiljöer. Samtliga sjöar och vattendrag i kommunen har klassat som ekologiskt känsliga områden som ska skyddas från påverkan. Loån, Ullnaån och Smedsbyån, som är

viktiga fiskreproduktionsvatten, pekas särskilt ut för åtgärder.

Översiktsplanens strategi att fokusera utvecklingen till tätorten ställer stora krav på dagvattenhanteringen för att negativ påverkan på framförallt Åkerströmmen-Åkers kanal och Trälhavet ska undvikas. Även många andra utvecklingsområden ligger i anslutning till värdefulla vatten. Översiktsplanens höga ambition när det gäller att lösa dagvattenhanteringen strategiskt på delavrinningsområdesnivå gör att negativ påverkan på vattenmiljöer minimeras. Översiktsplanen innehåller också en ambitiös plan för utbyggnad av allmänt VA som minskar belastningen av näringsämnen på sjöar, vattendrag och havet.

+3 Möjligheter till stora positiva konsekvenser när fler hushåll ansluts till kommunalt VA

Översiktsplanen innehåller ett ambitiöst förslag till utbyggnad av allmänt VA som på sikt kommer att avsevärt minska läckaget av närsalter från enskilda avlopp till flera sjöar och vattendrag (bland annat Garnsviken, Åkerströmmen-Åkers kanal och Ullnasjön) samt till havet.

+2 Möjlighet till märkbara positiva konsekvenser när värdefulla vattenmiljöer får ökat skydd.

I översiktsplanen har en översyn över ekologiskt känsliga områden gjorts och kommunens samtliga sjöar

och vattendrag har klassats som ekologiskt känsliga områden. Detta innebär att de får ett ökat skydd mot åtgärder som kan skada naturmiljön. Översiktsplanen anger också att hänsyn ska tas till dessa områden vid exploatering. Ny bebyggelse och verksamhetsområden föreslås i anslutning till ESKO-områden. Underlag för ESKO beskriver dock tydligt vilka hänsyn som ska tas till ekologisk känslighet.

Översiktsplanen anger också att grunda, oexploaterade, skyddade vikar som är viktiga miljöer för rekrytering av fisk i kustområdet ska ses i sin helhet och skyddas även utöver strandskyddet. Vid ingrepp i värdefulla natur- och vattenmiljöer ska kompensationsåtgärder utföras.

+2 Möjlighet till märkbara positiva konsekvenser för Ullnaån, Smedbyån och Loån

Översiktsplanen anger att Ullnaåns, Smedsbyåns och Loåns vattendrag ska utvecklas med åtgärder för fisk och vattenmiljö. Dessa vattendrag är alla viktiga reproduktionsområden för fisk, men är påverkade av bland annat utsläpp av närsalter, vandringshinder och andra fysiska förändringar. Det finns därför ett behov av åtgärder i vattendragen.

+1 Möjlighet till små positiva konsekvenser för skydd av dricksvatten

Enligt översiktsplanen ska kommunen säkerställa att det finns erforderligt skydd för allmänna och enskilda

dricksvattentäkter som försörjer fler än 50 personer eller där vattentäktens uttag är mer än 10 m³/dygn. Det finns redan idag vattenskyddsområden för allmänna vattentäkter inom kommunen, så detta bedöms ha effekt framförallt på större gemensamhetsanläggningar för dricksvatten.

+/- 0, Obetydliga konsekvenser för vattenmiljöer till följd av dagvattenhantering

Den omfattande förtätningen som föreslås i centrala Åkersberga försvårar dagvattenhanteringen där och riskerar att ge ökade utsläpp av närsalter och föroreningar till Åkerströmmen-Åkers kanal och Trälhavet. Tillgängliga ytor är begränsade och närheten till havet innebär att det är korta sträckor innan dagvattnet når recipienten, vilket ställer stora krav på dagvattenhanteringen.

Översiktsplanen innehåller dock höga ambitioner när det gäller dagvatten, och har tydliga riktlinjer för hur dagvatten ska hanteras för att minimera negativ påverkan på vattenkvaliteten. Inom förtätningsoverråden ska en genomförbar och fungerande dagvattenlösning som hanterar möjligheterna att uppfylla miljökvalitetsnormer för både yt- och grundvatten redovisas för varje delavrinningsområde/programområde innan någon detaljplan antas inom området.

Arbete med att lösa dagvattenproblem ska prioriteras inom de utbyggnadsområden som pekas ut i översiktsplanen, och de lösningar som tas fram ska inte

bara hantera nya dagvattenflöden utan också se över möjligheten att åtgärda befintliga brister.

Sammantaget gör detta att ökade dagvattenflöden till följd av förtätning inte bedöms påverka kommunens vattenmiljöer mer än obetydligt.

-1 Risk för små negativa konsekvenser för värdefulla strandmiljöer kopplat till utveckling av skärgården

Utveckling intill kust och stränder riskerar också att skada utpekade värdefulla strandmiljöer och att ställas i konflikt med strandskyddet. Samtidigt uppmärksammar översiktsplanen dessa värden och beskriver att hänsyn ska tas till dessa.

Förslag till arbete inom genomförandet av ÖP

- Eftersom det är otydligt i översiktsplanen hur konflikter mellan ny bebyggelse och värdefulla vattenmiljöer ska hanteras är det av stor vikt att detta utreds noggrant i föreslagna utredningar. Det är en fördel om dessa underlag antas politiskt så att de kan få samma tyngd som översiktsplanen.

Konsekvenser i relation till riksintressen och miljö kvalitetsnormer

Bedömningen nedan görs för planens konsekvenser i relation till riksintressen och miljö kvalitetsnormer för vatten respektive luft.

Planens konsekvenser i relation till riksintressen

Hållbarhetsbedömningen analyserar planens konsekvenser i relation till de riksintressen för naturvård, friluftsliv, kulturmiljövård, kust och skärgård, väg och järnväg samt sjöfart som berör kommunen.

Riksintresse kulturmiljövård

Översiktsplanen föreslår utveckling i Roslags-Kulla, Östanå och Wira. Områdena omfattas av riksintresse för kulturmiljövården. Antaget planprogram som föreslår utveckling och komplettering bland annat inom riksintresseområdenas kärnområden föreslås aktualitetsprövas. Enligt översiktsplanen ska utvecklingen ske med stor hänsyn till natur- och

kulturvården, samt på ett sätt som inte påtagligt skadar riksintresset. Hur en hållbar utveckling kan ske ska utredas vidare och bör ske med stor beaktning av kulturmiljövårderna i området.

Översiktsplanen föreslår utveckling inom riksintresse för Åkers kanal. Längs kanalen anläggs ett parkstråk som ska tillgängliggöra miljöerna kring kanalen. Även ny bebyggelse planeras, bland annat vid Åkerstorp. Åkersbro, som har flera värdebärande byggnader, berörs i liten utsträckning av utvecklingen av Norrö.

Riksintresset Rydboholm bedöms inte påverkas negativt då översiktsplanen inte föreslår någon utveckling i området.

Husarö och Ingmarsö ska enligt översiktsplanen utvecklas till kärnområde bland annat med ny bostadsbebyggelse och ett servicecenter. Det kan finnas risk för konflikter mellan utveckling och riksintresset, men planen anger att hänsyn ska tas.

Riksintresse naturvård

Riksintresset Ullnasjöns De Geer-moräner riskerar att påverkas av föreslagen utveckling av Ullna gård. Planen anger området för utredning, vilket gör det svårt att bedöma om påverkan på riksintresset kan ske.

Riksintresse friluftsliv

Riksintresset för Tärnanområdet bedöms i huvudsak stärkas av översiktsplanen. Större gröna målpunkter, gröna stråk och friluftsområden pekas ut i översiktsplanen. Det stora sammanhängande skogsområdet bevaras från exploatering. Målpunkterna kring kusten vid Roslags-Kulla och Östanå kommer dock att utvecklas med ny och kompletterande bebyggelse, något som skulle kunna påverka upplevelsevården i dessa målpunkter. Om det kulturhistoriska värdet i dessa målpunkter minskar begränsar det målpunkternas värde för riksintresset.

Riksintrittet Bogesundslandet har möjlighet att påverkas positivt då översiktsplanen pekar ut ett grönt stråk och en grön entré till friluftsområdet. Ingen ny exploatering föreslås som kan påverka området negativt.

Riksintrittena för skärgården (mellanskärgården och ytterskärgården) bedöms inte påverkas negativt av översiktsplanens förslag. Bostadsbebyggelse föreslås på Ingmarsö, något som måste anpassas för att inte påverka tillgängligheten för friluftslivet.

Riksintrittet kust och skärgård

Kommunen tolkar avgränsningen så att riksintrittet inte omfattar tätorten Åkersberga. Riksintrittet ska enligt miljöbalken inte utgöra hinder för utveckling av stadsbygd och lokalt näringsliv utan syftar till att skydda natur- och kulturmiljöer från påtaglig skada av exempelvis exploateringar. Den föreslagna tätortsutvecklingen bör vara förenlig med riksintrittet oavsett riksintrittets avgränsning. I det pågående arbetet med ett tematiskt tillägg, kust och skärgård, kommer även ytterligare ställningstagande avseende riksintrittet att tas.

Riksintrittet högexploaterad kust

Översiktsplanen redovisar inget tydligt ställningstagande eller avgränsning för riksintrittet högexploaterad kust.

Riksintrittet järnväg

Översiktsplanen föreslår en utveckling av ny bebyggelse vid samtliga av Roslagsbanans stationer i kommunen. Vid exploatering nära Roslagsbanan ska denna dock enligt översiktsplanen inte påverka möjligheterna till drift, underhåll och framtida utveckling av dessa anläggningar.

Riksintrittet väg

I kommunen omfattas E18 av riksintrittet. Kommunen planerar bebyggelse intill vägen i och med utvecklingen av verksamheter och bostäder kring Rosenkälla. Enligt översiktsplanen ska inga åtgärder vidtas som påverkar vägen att fylla sin funktion.

Riksintrittet sjöfart

Kommunen vill verka för minskad trafik och sänkt hastighet i Furusundsleden (bland annat på grund av erosionsproblematik). Översiktsplanen föreslår utredning av möjliga nya båtkopplingar mellan fastlandet och Ljusterö som skulle passera riksintrittet. Båda

dessa faktorer skulle kunna utgöra en konflikt med riksintrittet.

Planens konsekvenser i relation till miljö kvalitetsnormer

Hållbarhetsbedömningen analyserar planens konsekvenser i relation till miljö kvalitetsnormerna för yt- och grundvatten, samt för luft.

Miljö kvalitetsnormer för vatten

Ytvatten

Många av Österåkers vattenförekomster, såväl kustvatten som sjöar och vattendrag, uppnår inte god ekologisk status till följd av övergödning. De viktigaste utsläppskällorna vad gäller näringsämnen är enligt Vattenmyndigheten urban markanvändning (dagvatten), jordbruk och enskilda avlopp. Några vattenförekomster påverkas också av punktkällor i form av reningsverk (främst Trälhavet och Västra Saxarfjärden). Många vattendrag har vandringshinder, vilket påverkar den ekologiska statusen.

Läckage av näringsämnen från jordbruksmark och vandringshinder hanteras inte i översiktsplanen. Planen anger att ett åtgärdsprogram för blåstruktur, som inkluderar åtgärder för att uppfylla miljö kvalitetsnormerna för vatten, ska tas fram vilket ger

möjlighet att hantera dessa frågor på en strategisk nivå.

Några vattenförekomster har problem med miljögifter, vilket påverkar den kemiska statusen. Det gäller framförallt för höga halter av PFOS i biota och sediment förorenade med tributyltenn från båtbottnfärger.

Enskilda avlopp och reningsverk

Översiktsplanens förslag till utbyggnad av allmänt VA minskar belastningen av näring från enskilda avlopp till flertalet vattenförekomster, vilket bedöms bidra till möjligheten att uppfylla miljökvalitetsnormerna för vatten.

VA-utbyggnaden är indelad i etapper: period 1, period 2 och period 3. Inom period 1 är det framförallt Garnsviken som påverkas, men även Trälhavet och Åkerströmmen-Åkers kanal.

Den planerade VA-utbyggnaden på kort sikt innebär att cirka 400 enskilda avlopp, varav cirka 250 avser permanentboende, försvinner inom sjön Garnsvikens avrinningsområde (Österåker, 2017). Detta bedöms minska utsläppen av näringsämnen inom avrinningsområdet med cirka 100 kg fosfor per år och cirka 2000 kg kväve per år (baserat på uppgifter om åtgärdeffekt i VISS åtgärdsbibliotek, beräknat på att de enskilda avloppen i genomsnitt åtgärdas från normal skyddsnivå till allmänt VA). Detta är en betydande

del av det lokala förbättringsbehovet som av vattenmyndigheten beräknas till 330 kg fosfor per år.

Motsvarande avlastning till följd av utbyggnad av allmänt VA för andra vattenförekomster bedöms vara:

- Åkerström-Åkers kanal (period 1, 2 och 3): 23 kg fosfor per år. Förbättringsbehovet för att nå miljökvalitetsnormerna bedöms vara 14 % för näringsämnena. Förbättringsbehovet i kg är inte beräknat för denna vattenförekomst.
- Trälhavet (period 1, 2 och 3): cirka 110 kg fosfor per år, vilket ska jämföras med det bedömda förbättringsbehovet på 532 kg per år. Trälhavet påverkas också positivt av den minskade belastningen på de uppströms liggande vattenförekomsterna Garnsviken och Åkerström-Åkers kanal.
- Västra Saxarfjärden (period 2): 36 kg fosfor per år. Förbättringsbehovet bedöms till 30 kg fosfor per år.
- Östra Saxarfjärden (period 3): 43 kg fosfor per år. Förbättringsbehovet med avseende på fosfor är dock bedömt till 0 %.
- Gälnan (period 3): 19 kg fosfor per år, vilket ska jämföras med det bedömda förbättringsbehovet på 41 kg fosfor per år.
- Ullnasjön (period 2): cirka 20 kg fosfor per år. Förbättringsbehovet bedöms till 63 kg fosfor per år. Ullnasjön avvattnas mot Stora Värtan, som därmed också avlastas från näringsämnena.

Ett mindre antal enskilda avlopp kommer att anslutas till allmänt VA inom Skatfjärdens och Träsköfjärdens avrinningsområden, vilket gör att fosforbelastningen från enskilda avlopp till dessa vattenförekomster minskar något.

Utöver utbyggnad av allmänt VA kan Trälhavet komma att avlastas också av att det utreds möjlighet att pumpa avloppsvatten till det regionala reningsverket i Käppala på Lidingö.

Margretelunds reningsverk behandlar avloppsvatten från ca 34 000 personer. Utsläppet av det renade vatten kommer istället att påverka vattenförekomsten Askrikefjärden, men eftersom Käppala reningsverk har mer effektiv rening än Margretelunds reningsverk kommer de totala utsläppen att minska något.

Dagvatten

Den omfattande förtätningen som föreslås i centrala Åkersberga försvårar dagvattenhanteringen där och riskerar att ge ökade utsläpp av närsalter och föroreningar till Åkerströmmen-Åkers kanal och Trälhavet. Det finns begränsade ytor för dagvattenhantering och närheten till havet innebär att det är korta sträckor innan dagvattnet når recipienten, inom vilka åtgärder måste vidtas.

Översiktsplanen innehåller dock tydliga riktlinjer för dagvattenhantering, som är kopplade till möjligheten att uppfylla miljökvalitetsnormerna för vatten.

Särskilt viktig för möjligheten att uppfylla miljökvalitetsnormerna för vatten är riktlinjen om att dagvatten ska hanteras på delavrinningsområdesnivå, och inte i enskilda detaljplaner. Översiktsplanen anger också att ytor för dagvattenhantering ska reserveras i det fortsatta arbetet. Risken för negativ påverkan på miljökvalitetsnormerna bedöms därför hanteras i översiktsplanen på ett fullgott sätt.

Rosenkälla och Ullna gård är utpekade som utredningsområden för verksamheter och bostäder. Utveckling i dessa områden riskerar att påverka möjligheten att uppfylla miljökvalitetsnormerna för Ullnasjön och Ullnaån. Innan utveckling sker i området är det mycket viktigt att risken för negativ påverkan på vattenkvaliteten utreds och att lösningar för att förebygga detta presenteras.

Mindre tät ny bebyggelse föreslås i områden som avrinner till vattenförekomsterna Säbyvik, Västra Saxarfjärden, Östra Saxarfjärden, Norrfjärden seknamn, Skatfjärden, Gälnan, Träsköfjärden och i mindre utsträckning Kyrkfjärden, Överbyfjärden och Ullnasjön. Dessa vattenförekomster kan också komma att påverkas något av ökade mängder dagvatten, men denna påverkan bedöms bli liten eftersom mindre tät bebyggelse ger goda möjligheter till lokalt omhändertagande och rening av dagvatten.

Marina verksamheter och båtliv

Översiktsplanen anger att marina verksamheter är ett viktigt fokus för utvecklingen av näringslivet i Österåker och att det båtburna friluftslivet ska utvecklas i kommunen, bland annat i Kanalstaden-Näshalvön och i ytterskärgården.

Marina verksamheter och fritidsbåtar riskerar att ge negativ lokal påverkan på kustvattenförekomsternas kemiska status genom utsläpp av miljögifter, till exempel genom att sedimenten förorenas av båtbotenfärger. Nya marina verksamheter kan även påverka den ekologiska statusen negativt när strandzoner tas i anspråk eller störs. Det är därför mycket viktigt att dessa risker utreds inför eventuell lokalisering av marina verksamheter och utveckling av småbåtshamnar och liknande. Kommunen kommer att miljöpröva alla nya eller väsentligt utökade anläggningar och bedöms på detta sätt kunna begränsa negativa effekter.

Grundvatten

Österåkers grundvattenförekomster har god kemisk och kvantitativ status idag, och åtgärder behöver därför fokusera på att bevara och säkerställa statusen för framtiden.

De grundvattenförekomster som ligger inom eller angränsande områden där översiktsplanen föreslår ny bebyggelse är Linanäs södra och Linanäs norra, samt de preliminära grundvattenförekomsterna Berga och

Roslags-Brevik, Bolby och Nolsjö. Den föreslagna bebyggelsen är dock mindre tät, och bedöms inte påverka grundvattenförekomsterna. Dessutom innehåller översiktsplanen en riktlinje som anger att utveckling som sker angränsande grundvattenförekomster endast marginellt får påverka grundvattnets kvantitet eller kvalitet så att varken kemisk eller kvantitativ status försämras. Översiktsplanen bedöms därför ge goda möjligheter att säkerställa grundvattenförekomsternas status.

Vattenmyndighetens åtgärdsprogram

Av de åtta åtgärder riktade till kommuner i åtgärdsprogrammet 2016-2021 för Norra Östersjöns Vattendistrikt (Vattenmyndigheterna, 2017) berörs översiktsplanen av fem:

- Åtgärd 4 innebär att kommunerna ska minska utsläppen av enskilda avlopp. Översiktsplanen bidrar starkt till denna åtgärd genom planen för utbyggnad av allmänt VA. Tillsyn av kvarvarande enskilda avlopp är dock nödvändig för att åtgärden ska vara genomförd till fullo.
- Åtgärd 5 innebär att kommunerna ska säkra långsiktigt skydd för nuvarande och framtida vattentäkter. Översiktsplanen bidrar till denna åtgärd genom riktlinjer om skydd av allmänna och enskilda vattentäkter och om att kommunen ska medverka i arbetet med en regional

vattenförsörjningsplan. Dock behövs ytterligare arbete för att åtgärden ska vara genomförd till fullo.

- Åtgärd 6 innebär att kommunerna ska genomföra sin översikts- och detaljplanering samt prövning enligt plan- och bygglagen så att den bidrar till att miljö kvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas. Denna åtgärd bedöms vara genomförd med översiktsplanens generella och specifika riktlinjer kopplade till miljö kvalitetsnormerna för vatten.
- Åtgärd 7 innebär att kommunerna ska upprätta och utveckla vatten- och avloppsvattenplaner. Ett förslag till VA-plan för Österåkers kommun är framtagen som underlag till översiktsplanen (antas preliminärt 2018) och åtgärden är således genomförd.
- Åtgärd 8 innebär att kommunerna ska utveckla planer för hur dagvatten ska hanteras inom kommunen med avseende på kvantitet och kvalitet. Dagvattenstrategi ingår i arbetet med VA-plan och är angivet som åtgärd under Att arbeta vidare med i översiktsplanen.

Åtgärd 1, 2 och 3 i åtgärdsprogrammet berör den kommunala miljömyndighetens tillsyn och bedöms därför inte vara aktuella att hantera i översiktsplanen.

Miljö kvalitetsnormer för luft

Den senaste kartläggningen från Stockholms och Uppsala läns luftvårdsförbund (Brydolf & Lövenheim, 2012) visar att halterna av kvävedioxid och partiklar (PM10) är låga i Österåkers kommun och att miljö kvalitetsnormerna för luft underskrids med god marginal.

Sedan kartläggningen genomfördes har dock utveckling av verksamheter och bostäder skett i Åkersberga. Översiktsplanen innebär också en omfattande förtätning av tätorten. Detta kan medföra att det finns risk för att miljö kvalitetsnormerna för luft kommer att överskridas vid Rosenkälla, i korsningen mellan E18 och väg 276. Innan någon detaljplan i området antas måste luftkvaliteten och konsekvenser på miljö kvalitetsnormerna och behov av åtgärder utredas.

Konsekvenser i relation till övergripande mål och planer

Bedömningen nedan görs för planens konsekvenser i relation till övergripande mål och planer.

Översiktsplan 2040:s relation till RUFSS 2010

Bebyggelseutveckling

I utvecklingsstrategin för Österåkers kommun pekas merparten av den tillkommande bebyggelseutvecklingen ut i Åkersberga och i andra kollektivtrafiknära lägen utmed Roslagsbanan. Detta sammanfaller bra med RUFSS intention att stärka sambanden mellan bebyggelseutveckling och utbyggnad av kollektivtrafiken samt planera för ett varierat bostadsbyggande i kollektivtrafiknära lägen. I Åkersberga och längs Roslagsbanans stationer västerut planeras cirka 7 000 bostäder tillkomma till 2035. Då utvecklingsstrategin pekar ut att merparten av bebyggelsen ska tillkomma i kollektivtrafiknära lägen skulle dessa lägen kunna inkludera ytterligare bebyggelse. Översiktsplanens utvecklingsstrategi pekar ut bebyggelseutveckling på

landsbygd och i skärgård huvudsakligen i anslutning till befintlig bebyggelse, nära kollektivtrafik och service vilket sammanfaller väl med intentionerna i RUFSS. Utvecklingen av Rosenkälla till en ny stadsdel med bostäder avviker från intentionerna i RUFSS.

Kommunikationer

Utöver bebyggelseutveckling i kollektivtrafiknära lägen pekar också RUFSS ut vikten av åtgärder för det lokala gång- och cykelvägnätet samt satsningar på regionala snabbcykelnät, för att komma tillrätta med klimat- och transportutmaningen. I översiktsplanens riktlinjer prioriteras gång och cykel och i kartunderlagen redovisas en övergripande struktur för ett regionalt cykelvägnät. Översiktsplanen pekar ut utökade färjeförbindelser till skärgården ska utredas, vilket ligger i linje med RUFSS.

Grönstruktur

Den regionala grönstrukturen redovisas i RUFSS med värdekärnor och gröna kilar. Utgångspunkten är att de gröna kilarna bevaras, utvecklas och tillgängliggörs samt att de svaga sambanden i de gröna kilarna samt tätortsnära natur som har höga natur- och kulturvärden skyddas. Österåkers utvecklingsstrategi pekar ut ambitionen att förtydliga och tillgängliggöra grönstrukturen samt utveckla rekreationsstråk, bland annat mot kusten. Värdefulla grönområden, stråk och strukturer pekas ut i natur- och rekreationskartor. Det är dock oklart hur natur- och rekreationskartorna kommer att användas och hur områden prioriteras och vilket skydd dessa ges. Tre utredningsområden (Rosenkälla, Ullna gård och Stava syd) samt ett utvecklingsområde (norr om Norrö), sammanfaller också med utpekade regionala grönkilar. Områdena klassas med svaga samband, klass 2 respektive 3. Planens riktlinjer anger dock tydligt hur hänsyn ska tas till de svaga sambandens olika funktioner.

Översiktsplanens relation till relevanta nationella miljökvalitetsmål

God bebyggd miljö

Överlag har översiktsplanen en hög ambition gällande att skapa en god bebyggd miljö med en effektiv och hållbar bebyggelsestruktur där de boende har tillgång till grönstruktur och närhet till service. Fokus på utveckling i kollektivtrafikhärlägen samt den tätare strukturens möjlighet att minska energianvändningen även på andra sätt, exempelvis genom utvecklad fjärrvärme, pekar i miljömålets riktning. I och med den förtätning som föreslås i översiktsplanen kommer dock fler människor att utsättas för de risker som är sammankopplade med att bo i bullerutsatta lägen. Flera utvecklingsområden sammanfaller också med riksintressanta kulturmiljöer. Båda dessa faktorer kan potentiellt motverka miljömålet om de inte hanteras i vidare planprocesser.

Begränsad klimatpåverkan

Den övergripande utvecklingsstrategin verkar i miljömålets riktning. Det planeras för en tät funktionsblandad struktur i kollektivtrafikhärlägen och med gång och cykel som prioriterade trafikslag, något som kan minska behovet av resor med bil och på så sätt minska utsläppen av växthusgaser. I planen finns också tydliga ambitioner om att främja hållbart byggande med bland annat förnybar energiframställning och energieffektiva byggnader.

Frisk luft

Den föreslagna tätare och trafikintegrerade stadsstrukturen kommer leda till att luftkvaliteten lokalt kan bli sämre i de centrala delarna av Åkersberga. Det finns dock goda förutsättningar för hög användning av spårbunden kollektivtrafik. Även ett utvecklat gång- och cykelnät kan minska behovet av biltransporter i tätorten. Om biltrafiken kan minska kan översiktsplanen också verka i målets riktning.

Ett rikt odlingslandskap

Tätortsnära jordbruksmark och potentiell jordbruksmark pekas ut för tätortsutveckling. Även utvecklingsområden utanför tätorten sammanfaller med jordbrukslandskap, exempelvis Åsättra och Roslags-Kulla och Östanå. Om jordbruksmark, i synnerhet småbrutna jordbrukslandskap och naturbetesmarker, tas i anspråk för bebyggelseutveckling motverkas miljömålet.

Ett rikt växt- och djurliv

Planen föreslår bildande av nya naturreservat och utveckling av ett antal av kommunens grönområden. En storskalig grönstruktur med gröna stråk pekas ut. Dessa är i huvudsak av rekreativ karaktär, men kan få betydelse också för djur- och växter. Flera åtgärder för fortsatt planering med koppling till naturvärden och ekosystemtjänster pekas ut i planen, bland annat

riktlinjer för hänsyn till värdefulla naturområden och betydelsefulla spridningssamband.

Levande skogar

Utvecklingsstrategin verkar i huvudsak för en förtätning kring Åkersberga och att de stora sammanhängande skogslandskapen kan bevaras. Detta gäller i huvudsak i nordöst. Väster om tätorten pekas större skogsområden ut som utredningsområden i Rosenkälla och Stava syd. Något som påverkar även den regionala sammanhängande grönstrukturen och potentiella spridningssamband för barrskogsarter. De kommunalt ägda skogarna föreslås i översiktsplanen skötas utifrån friluftsvärden, biologisk mångfald och ekologiska spridningssamband.

Ingen övergödning

En tätortsutveckling med ökade dagvattenflöden som konsekvens skulle kunna belasta vattenmiljön med närsalter. Riktlinjer i planen föreskriver dock att dagvattenlösningar ska planeras på översiktlig nivå, vilket innebär att fungerande lösningar kan uppnås innan stora läsnings i markanvändningen sker. Översiktsplanen skulle också potentiellt kunna få positiva konsekvenser om den kan bidra med att hushåll längs kusten och i skärgården kan anslutas till hållbara VA-lösningar som i sin tur skulle kunna minska belastningen av närsalter till Östersjön. Förslaget kan i så fall verka i miljömålets riktning.

Levande sjöar och vattendrag

Översiktsplanen innehåller riktlinjer som beskriver hänsyn till värdefulla sjöar och vattendrag. Om dessa riktlinjer följs, bedöms möjligheterna att nå miljömålet stärkas med planen. Samtidigt föreslår planen utveckling av ny bebyggelse som innebär tydliga risker för konflikter. Utvecklingen av Roslags-Kulla medför risk för påverkan på Losjöns och Loåns vattenmiljöer som har högt naturvärde, samtidigt som planen anger tydliga riktlinjer för hänsyn till dessa vattensystem.

Grundvatten av god kvalitet

Inom kommunen finns grundvattenförekomst på Ljusterö, Linanäs. Området är utpekade för utveckling av mindre tät bostadsbebyggelse och bedöms inte påverka grundvattenförekomsten negativt. Översiktsplanen bedöms inte motverka att målet uppnås.

Hav i balans samt levande kust och skärgård

Översiktsplanens förslag till aktiviteter samt redan påbörjade arbeten med VA-plan och tematiskt tillägg, kust och skärgård, bedöms skapa möjligheter att uppnå målet.

De huvudsakligen redan bebyggda områdena på Ljusterö pekas ut för utveckling. Kustnära utveckling

av bebyggelse kan motverka miljömålet. Genom att fokusera utvecklingen till redan befintlig bebyggelse bedöms dock inte tillgången till stränder och friytor minska i någon större omfattning och utvecklingen kan sägas leda i miljömålets riktning.

Översiktsplanens relation till målområdena för folkhälsans utveckling

Av de elva målområdena har följande områden bedömts som relevanta i förhållande till översiktsplanen: Ekonomiska och sociala förutsättningar och Fysisk aktivitet. Översiktsplanen har på flera sätt potential att verka i målens riktning. I och med utvecklingen av en blandad stad med integrerad service, samt utvecklingen av större verksamhetsområden, skapas fler lokala arbetstillfällen av olika karaktär i kommunen, något som skulle kunna stärka möjligheterna för ekonomisk trygghet hos invånarna i kommunen. Livschanserna för invånarna ökar med en sammanhållen bebyggelsestruktur med tillgång till service och arbetsplatser.

Utvecklingsstrategins fokus på att prioritera gång och cykel och sammankopplingen av stadsdelar underlättar för fysisk aktivitet i vardagen. Om en fortsatt hög biltillgänglighet prioriteras kan det dock vara svårt att överföra resor från bil till gång och cykel, och de positiva effekterna på folkhälsan utebli. Det ska vara enkelt att röra sig i kommunen utan bil. Positivt för en ökad fysisk aktivitet är även riktlinjen om 300

meter till närnatur och utvecklingen av grönstråk och tillgången till större sammanhängande grönområden.

Översiktsplanens samlade konsekvenser för barn

Översiktsplanens ambition att koppla samman tätortens stadsdelar kan gynna ett utbyte mellan tätortens invånare skapa förutsättningar även för unga att röra sig mer fritt i tätorten. Prioriteringen av gång, cykel och kollektivtrafik är också viktig ur ett barnperspektiv då deras rörelsefrihet är beroende av dessa trafikslag. Tillgängligheten till och utbudet av olika innehåll i lek- och aktivitetsytor för barn och unga ska stärkas. Kommunen lyfter här vikten av ett brett deltagande i dialog kring utveckling av dessa aktivitetsytor och lekplatser. Detta är av vikt för att kunna fånga upp idéer, erfarenheter och behov hos hela den unga befolkningen och inte utgå från gamla föreställningar om vilka platser som barn och unga vill ha och hur de ska se ut.

Kommunens sammanhängande större rekreativa grönområden finns utpekade i grönstrukturkarta och avspeglas i huvudsak i markanvändningskartan. Enligt riktlinjerna ska både tillgänglighet och tillgång till dessa områden säkerställas.

Översiktsplanen pekar även ut gröna entréer och större målpunkter i grönstrukturen. God tillgänglighet och trygga passager till större tätortsnära

grönområden är av vikt för barn och ungas möjlighet att kunna ta sig till rekreationsområden. Riktlinjen att Österåkersborna ska ha tillgång till parker och närnatur inom 300 meter är en tydlig utgångspunkt för fortsatt planering och stärker förutsättningarna för hållbar bebyggelseutveckling med tillgång till vardagsrekreation. Närhet till grönytor är extra viktig för barn som inte har fri rörlighet på samma sätt som vuxna och inte möjlighet att röra sig lika långa sträckor som vuxna. Ur ett barnperspektiv kan 300 meter dock ses som ett relativt långt avstånd.

Det finns en risk att förtätningen av Åkersberga medför att friytor för barn sammantaget minskar. Minskade skolgårdsytor och förskolegårdar samt att tätortens ”mellanrum” försvinner är exempel på detta som går att tolka av översiktsplanen.

Positivt är också att förutsättningar för möten mellan barn och unga kan förbättras i och med att lokaler för utbildning, kultur, idrott och fritid kan komma att samnyttjas av utbildningsverksamhet och föreningsverksamhet. Samutnyttjande av lokaler kan skapa nya mötesplatser och kontaktytor och bidra till att barn och unga från olika delar av kommunen möts. En starkare centralort med fler mer levande gaturum och fler mötesplatser kan överlag också vara positivt för ungas möjligheter att hitta gemensamma mötesplatser.

Översiktsplanens konsekvenser för jämställdhet

När det gäller de jämställdhetspolitiska målens relevans för den fysiska planeringen finns kopplingar dels till fördelning av makt och inflytande och ekonomisk jämställdhet i form av möjligheter att leva ett fungerande vardagsliv där förutsättningarna för män och kvinnor ska vara likvärdiga. En aspekt av detta är tillgängligheten till vardagens olika funktioner. Utveckling av lokal service och funktionsblandad bebyggelse i kombination med ett mer tillgängligt transportsystem som prioriterar gång och cykel samt utvecklar kollektivtrafiken underlättar för fler människor få sin vardag att gå ihop utan att behöva bilen. Då bilinnehavet är högre hos män än hos kvinnor blir denna aspekt viktig.

En annan aspekt av fysisk maktfördelning är tillgången till det offentliga rummet, där kvinnor i större utsträckning än män upplever otrygghet. Genom översiktsplanens riktlinjer för bebyggelseutveckling, som fokuserar på att skapa gaturum som möter gatan, är sammankopplade och är befolkade kan den upplevda tryggheten förstärkas. Även tillgången till olika typer av aktivitets- och mötesplatser har en koppling till jämställdhet. Här är det av vikt att översiktsplanen pekar ut att det ska finnas en bredd av idrottsytor och att en bred dialog ska hållas när det gäller utveckling av aktivitet- och lekytor. Genom att ta in fler röster i planeringen kan resultatet förhoppningsvis också spegla fler intressen och behov.

Även tillgången till olika typer av aktivitets- och mötesplatser har en koppling till jämställdhet. Här är det av vikt att översiktsplanen pekar ut att det ska finnas en bredd av idrottsytor och att en bred dialog ska hållas när det gäller utveckling av aktivitet- och lekytor. Genom att ta in fler röster i planeringen kan resultatet förhoppningsvis också spegla fler intressen och behov.

Översiktsplanens konsekvenser i förhållande till lokala miljömål

Kommunen har lokala miljömål framtagna 2016 och översiktsplanen bedöms skapas förutsättningar för en utveckling i enlighet med målen. Former för redovisning av miljömålsuppföljning i kommunen är under utarbetning.

Särskild sammanställning

Enligt miljöbalken (6 kap § 16) ska en särskild sammanställning tas fram i samband med beslut om en plan som omfattas av kravet på en miljöbedömning.

I sammanställningen ska det framgå hur miljöaspekterna har integrerats i planen, hur hänsyn tagits till miljökonsekvensbeskrivningen och inkomna synpunkter, skälen för att planen har antagits istället för alternativ som övervägts samt åtgärder för att övervaka och följa upp den betydande miljöpåverkan som planen medför.

Hur miljöaspekterna har integrerats i planen

Arbetet med översiktsplanen har präglats av att integrera olika miljöaspekter, där man sett miljöfrågorna som en del i ett bredare hållbarhetsperspektiv. Genom att arbeta interaktivt med såväl förslagsarbete som hållbarhetsbedömning, har man kunnat göra en avvägning mellan de olika hållbarhetsfaktorerna för att få en så stor total hållbarhet som möjligt.

Planen har utarbetats med en ambition att samtidigt planera strukturerna för bebyggelse, infrastruktur, grönstruktur och människor. På så sätt har samtliga hållbarhetsfrågor behandlats mer eller mindre samtidigt, vilket givit goda förutsättningar att integrera miljöaspekterna. I många fall har då olika miljöaspekter kunnat stärka varandra, men samtidigt har också konflikter mellan miljöaspekter behövt hanteras.

Samordning av hållbarhetsvinster genom strategin för tätorten och landsbygden

En tydlig strategi för tätorten Åkersberga är att förtäta i stationslägen med närhet till kapacitetsstark kollektivtrafik. Med en funktionsblandad bebyggelse och förtätning enligt principer som skapar attraktiva och trygga stadsrum och platser, kan Åkersberga utvecklas till en mötesplats för hela kommunen. Det uppstår då möjlighet att locka till sig näringslivets aktörer. En positiv konsekvens är också att ett bredare utbud av bostäder kan erbjudas till kommunens invånare så att det är möjligt att bo i kommunen under alla skeden i livet. Samtidigt kan en funktionsblandad

bebyggelseutveckling i kollektivtrafiknära lägen kunna minska både behovet av resor och öka andelen resor med hållbara transportsätt. När bebyggelsen koncentreras ges också möjligheter att minska utglesad bebyggelse (sprawl) i tätortens ytterkanter.

På landsbygden föreslås en utveckling till utpekade noder, där man samtidigt ger möjligheter att utveckla tillgången till kollektivtrafik och service. I viss mån ger detta också möjligheter till en bättre hantering av vatten och avlopp. De större produktionslandskapen av jordbruksmark och skog förblir obrutna, medan tillgängligheten till intressanta besöksmål på landsbygden utvecklas.

Hållbarhetskonflikter inom strategierna för tätorten och landsbygden

Strategier innebär också konflikter mellan olika hållbarhetsaspekter. En förtätning av Åkersberga innebär t.ex. stora utmaningar när det gäller att bevara en god tillgång till bostadsnära natur och till ekosystemtjänster som bl.a. dagvattenhantering, skyfallshantering och luftrening. Med många nya bostäder intill järnvägar och vägar uppstår också problem med bl.a. buller och risker för farligt gods som måste hanteras. I många fall uppstår också konflikter med höga naturvärden och den regionala grönstrukturen. På landsbygden innebär kompletterande bostäder att fler människor bosätter sig där beroendet av personbilen är stort, samtidigt

som de bidrar till en viktig utveckling av respektive ort.

Planarbetet har kontinuerligt hanterat dessa konflikter och gjort medvetna ställningstaganden i varje fall. Planens riktlinjer ger stöd för hur dessa konflikter ska hanteras i genomförandet.

Hur hänsyn har tagits till miljökonsekvensbeskrivningen och inkomna synpunkter

Planarbetet har sedan start fått kontinuerlig feedback av arbetet med hållbarhetsbedömningen. Till detta kommer justeringar som genomförts till följd av synpunkter under samråd och utställning. Detta har tagit sig flera uttryck:

- förslaget till mark- och vattenanvändning har justerats för att minska negativa miljökonsekvenser
- riktlinjer och vägledningar har förtydligats för att på ett tryggare sätt kunna hantera konflikter mellan olika hållbarhetsaspekter i genomförandet

Inom några frågor har särskilt tydliga förändringar skett.

Grönstrukturen

Förslaget till markanvändning har i viss mån justerats för att minska konflikter med tätortsnära rekreationsområden, tätortsnära natur med höga värden och den regionala grönstrukturen. I de flesta fall har dock istället vägledningar ändrats för de aktuella områdena, för att förtydliga hur en utveckling ska ta hänsyn till förekomster av värden och behovet av hänsyn vid fortsatt utredning/planläggning.

Ekosystemtjänster och vattenkvalitet

Förtätningen av Åkersberga tätort innebär en tydlig konflikt mellan behovet av ekosystemtjänster och grönytor som kan tillhandahålla dem. Här har planens riktlinjer behövt utvecklas för att beskriva hur man på ett strategiskt sätt kan planera för t.ex. fungerande dagvattenhantering och klimatanpassning innan låsningar uppstår i detaljerade skeden. Riktlinjerna har också bättre förklarat hur hänsyn ska tas till miljökvalitetsnormerna för vatten.

Trafikslag och tillgänglighet

Såväl vägledning och riktlinjer har justerats (som en effekt av både hållbarhetsbedömningen och den parallellt genomförda transportstrategin) för att kunna styra utvecklingen där fotgängare och cyklister är prioriterade trafikslag. Förtydliganden har också gjorts som ökar möjligheterna att på allvar koppla

samman Åkersbergas olika stadsdelar för fotgängare, cyklister och med kollektivtrafik.

Hälsa och säkerhet

Genom den centrala strategin i ÖP, att förtäta kringstationerna, uppstår flera konflikter med hälsa och säkerhet, framförallt buller, risk för farligt gods och risk för tågolyckor. Här har planen uppdaterats med riktlinjer som beskriver i vilka situationer man kan motivera att säkerhetsavstånd kan utmanas, samt hur man ändå ska garantera en säker och hälsosam miljö.

Riksintressen

I samband med förslag till utveckling vid riksintressena Roslags-Kulla och Åkers kanal, har ÖP tydligare beskrivit hur hänsyn ska tas till riksintressenas värden.

Skälen till att planen har antagits istället för alternativ som övervägts

Översiktsplanen har utformats med utgångspunkt att vara det alternativ för kommunens utveckling som skapar de bästa möjliga förutsättningar för en hållbar utveckling, utifrån dagens kunskap och förutsättningar. Planen har utgått från bland annat nationella och regionala mål och riktlinjer samt kommunala planer och strategier vilka har påverkat utvecklingsstrategierna i översiktsplanen.

Arbetet med planen har däremot präglats av ständiga avvägningar. Mest utpräglad av dessa, är avvägningen mellan å ena sidan en tät, sammahållen stadsstruktur, med hög grad av social hållbarhet, kollektivtrafik och service, och å andra sidan en sammanhållen grönstruktur med tillgång till rekreationsområden, kulturlandskap och ekosystemtjänster.

Uppföljning av miljöpåverkan

Kommunen bör kontinuerligt följa utvecklingen av tillståndet i miljön samt människors hälsa. Exempel på uppföljning ges bland annat i hållbarhetsbedömningens ”Förslag till arbete inom genomförande av ÖP” och översiktsplanens genomförandestrategi. Nedan beskrivs de områden som kommunen särskilt bör följa upp och övervaka utvecklingen av utifrån risker för negativ påverkan på miljön, människors hälsa och hållbarhet.

Uppföljning bör även särskilt ske när det gäller sociala aspekter och påverkan på olika grupper, exempelvis hur översiktsplanen uppfyller barnens behov och villkor eller hur trygghets- och jämställdhetsaspekter beaktas.

Kommunen ska också följa upp att det utarbetas former för att arbeta strategiskt med frågor kring dagvatten och klimatanpassning vid stadsutveckling, liksom med frågor kring hälsa och säkerhet vid stadsutveckling vid väg och järnväg. För att nå planens

ambitioner om god miljö, behöver man i dessa fall hitta strategiska lösningar som knappast är möjliga inom enskilda detaljplaner.

Riksintressen

- Påverkan i samband med utveckling av områden som omfattas av riksintresse för kulturmiljövård i Roslags-Kulla, Östanå och Wira samt Åkers kanal måste följas upp så att påtaglig skada på riksintressena kan undvikas.
- I samband med planering och exploatering i stationsnära lägen ska säkerställas att riksintresset för järnväg inte påtagligt skadas.
- I samband med översiktsplanens föreslagna utredningar om nya båtkopplingar i Furusundsleden måste påverkan på riksintresse för sjöfart utredas för att undvika påtaglig skada.

Hälsa och säkerhet

- Kommunen ska utreda risker i samband med bebyggelseutveckling så att människors hälsa eller miljön inte utsätts för risker eller stora påfrestningar. Det gäller utredning av buller vid tätortsutveckling, riskfrågor kopplat till utveckling i närheten av sekundär led för farligt gods och järnväg samt exploatering som berör potentiellt förorenade områden.

Klimatanpassning

- Kommunen ska, vid planering och exploatering i kustnära lägen, följa upp att åtgärder vidtas för att utreda och undvika risker kopplade till ett förändrat klimat och översvämningsrisk. Detta är i synnerhet viktigt vid centralortens utveckling söderut med utveckling av Kanalstaden och Näshalvön.

Miljökvalitetsnormer

- Kommunen ska utreda, säkerställa och följa upp att dagvattenhanteringen i utbyggnadsområden och områden som förtäts är tillfredställande så att vattenmiljöer inte påverkas negativt och att miljökvalitetsnormer inte försämrats.

Natur- och Kulturmiljö

- Kommunen ska följa upp att hänsyn tas till de höga naturvärden som överlappar med utvecklingsförslag.
- Kommunen ska följa upp att de föreslagna utredningarna för naturmiljö, kulturmiljö och ekosystemtjänster genomförs och implementeras i den fysiska planeringen.
- Utvecklingen som berör de regionala grönkilarna behöver följas upp så att kilarnas prioriterade värden och funktioner inte skadas. Uppföljningen

behöver göras i ett kommunöverskridande perspektiv.

Tätortsutveckling

- Det är viktigt att kommunen följer upp att bebyggelseutvecklingen sker efter utvecklingsstrategin som anges i översiktsplanen och genomförandestrategin. Det gäller dels att utveckling av bostäder och verksamheter i centrala Åkersberga och stationslägena prioriteras och dels hur det säkerställs att en hållbar och effektiv kollektivtrafik utvecklas parallellt med bostads- och verksamhetsutveckling. I synnerhet gäller detta de lokala knutpunkterna och framförallt Rosenkälla och Stava syd.
- Kommunen ska bevaka om översiktsplanens genomförande riskerar att förstärka en geografisk uppdelning utifrån socio-ekonomiska faktorer och i så fall utreda vilka konsekvenser en sådan utveckling kan få och hur den skulle kunna undvikas.
- Den samlade infrastrukturen för trafik måste kontinuerligt följas upp för att säkerställa att gång- och cykeltrafik och kollektivtrafik prioriteras som trafikslag.

Vilka åtgärder planeras för att övervaka och följa upp den betydande miljöpåverkan som genomförandet av planen medför?

Ovan, under rubrik Uppföljning av miljöpåverkan, beskrivs hur kommunen avser följa upp översiktsplanens betydande miljöpåverkan, bland annat genom förslag på åtgärder som planeras för övervakning och uppföljning.

Rutiner behöver även tas fram för hur intern uppföljning av planen ska ske på ett strukturerat sätt. Samhällsbyggnadsförvaltningen ansvarar för att ta fram rutinerna.

Referenser och underlagsmaterial

- Boverket (2007). Bostadsnära natur – inspiration & vägledning.
- Boverket (2015). Gör plats för barn och unga! En vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolans och förskolans utemiljö. Rapport 2015:8.
- Brydolf, M., Lövenheim, B. (2012). Kartläggning av kvävedioxid- och partikelhalter (PM10) i Stockholms och Uppsala län samt Gävle kommun och Sandviken kommun. LVF 2011:19. Stockholms och Uppsala läns luftvårdsförbund.
- Ekologigruppen (2016). Åkersberga tätort – Integration i stadsstrukturen och stadstyper.
- Länsstyrelsens regionala karttjänster, digitalt kartmaterial. <http://ext-webbgis.lansstyrelsen.se/Stockholm/Planeringsunderlag/>
- M4Traffic (2014). PM- Bilnehav i SAMS 2014.
- Miljömål.se (2016). www.miljomal.se
- Ramböll (2015). PM RISK, Underlag till program för Åkersberga stad – centrumområdet.
- SCB (2016). På tal om kvinnor och män – Lathund om jämställdhet 2016.
- TMR (2014). Värdering av stadskvalitet.
- TRF (2010). Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen RUFSS 2010.
- TRF (2017). Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen RUFSS 2050 utställningsversion.
- Tyréns (2014). MKB för detaljplan Rosenkälla öst, etapp 1.
- Vattenmyndigheterna (2017). Förvaltningsplan 2016–2021 för Norra Östersjöns vattendistrikt. Del 4, Åtgärdsprogram 2016–2021 – Åtgärder riktade till myndigheter och kommuner samt konsekvensanalys.
- Viss vatteninformationssystem Sverige (2017). <http://viss.lansstyrelsen.se>
- Österåker (2006). Österåker - skärgård och stad. Översiktsplan 2006.
- Österåker (2012). Program för Östanå, Roslags-Kulla och Wira.
- Österåker (2016). Österåkers miljömål 2016-2019.
- Österåker (2017). VA-plan för Österåkers kommun, samrådsförslag.

Österåker